

EXAMENSARBETE

**NORA GRANLUND
HEIDI LUNDELL**

**Föräldrars erfarenheter av hästrelaterade
aktivitetens inverkan på barnens vardag**

Nora Granlund
Heidi Lundell

Arcada – Nylands svenska yrkeshögskola
Ergoterapi

Helsingfors 2009

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Ergoterapi
Identifikationsnummer:	2725, 2726
Författare:	Nora Granlund & Heidi Lundell
Arbetets namn:	Föräldrars erfarenheter av hästrelaterade aktiviteter inverkan på barnens vardag
Handledare:	Annikki Arola
Uppdragsgivare:	Team Rufus
<p>Sammandrag:</p> <p>Syftet med denna undersökning var att beskriva föräldrarnas erfarenheter av hur barnets vilja, vänjande och utförandekapacitet i vardagen förändrats efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter. Vi har använt oss av litteratur och tidigare forskning som berör ergoterapi, djurassisterad terapi, hästrelaterade aktiviteter, aktivitet, ridterapi och utvecklingsteorier. Som teoretisk referensram har vi använt Gary Kielhofners aktivitetsmodell <i>Model of Human Occupation</i>. Intervjuguiden är uppbyggd enligt teman som baserar sig på de faktorer som enligt Kielhofner påverkar människans aktivitetsutförande. Undersökningen har skett i samarbete med ridterapistallet Team Rufus i Kyrkslätt. Kvalitativ forskningsmetod har använts i undersökningen. Vi har intervjuat fem föräldrar till barn med funktionsnedsättning som under minst ett år gått och fortfarande går i ridterapi i Team Rufus. Informanterna kontaktades via Team Rufus och intervjuerna utfördes vid ridterapistallet under tre olika tillfällen. I undersökningen kunde det enligt föräldrarnas erfarenheter konstateras en förändring i barnens vilja, vänjande och utförandekapacitet i vardagen. Förändringar kunde märkas i bland annat motoriken, motivationen, interaktionsförmågan och de sociala färdigheterna. Hästrelaterade aktiviteter har en positiv inverkan på barnets dagliga aktiviteter.</p>	
Nyckelord:	Team Rufus, ergoterapi, barn, funktionsnedsättning, hästrelaterade aktiviteter, dagliga aktiviteter, Model of Human Occupation
Sidantal:	67+ bilagor
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	13.1.2010

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Occupational therapy
Identification number:	2725, 2726
Author:	Nora Granlund & Heidi Lundell
Title:	Parents' experiences of the impact of horse related activities on children's daily life
Supervisor:	Annikki Arola
Commissioned by:	Team Rufus
<p>Abstract:</p> <p>The purpose of this degree thesis was to describe parents' experiences concerning possible changes in children's volition, habituation and performance capacity in daily life, after the children had taken part of horse related activities. We have used literature and previous research concerning occupational therapy, animal assisted therapy, horse related activities, activities, riding therapy and functional impairment. As a frame of reference we have used <i>Model of Human Occupation</i> by Gary Kielhofner. The interview guide consists of different themes which are developed from <i>Model of Human Occupation</i>. The thesis has been done in co-operation with the riding therapy stable Team Rufus in Kirkkonummi. Qualitative research methods have been used in the study. We have interviewed five parents of children, with a functional impairment, that have taken part of horse related activities for at least one year. The informants have been contacted through Team Rufus and interviews were made at three different occasions at the riding therapy stable. Through this research we were able to point out a change in children's volition, habituation and performance capacity in daily life. The most obvious changes could be noticed, according to the parents, in the motor function, motivation, interaction and social capabilities of the child. Horse related activities seem to have a positive impact on children's daily life.</p>	
Keywords:	Team Rufus, occupational therapy, children, functional impairment, horse related activities, daily activities, Model of Human Occupation
Number of pages:	67+ appendix
Language:	Swedish
Date of acceptance:	13.1.2010

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	1
2 TEORETISK BAKGRUND	3
2.1 Aktivitet inom ergoterapi	3
2.2 Djurassisterad terapi	5
2.3 Hästrelaterade aktiviteter och ridterapi	7
2.4 Ridterapistallet Team Rufus	10
2.5 Funktionsnedsättnings inverkan på barnets utveckling	11
2.5.1 Barnets mognadsfaser vid funktionsnedsättning	12
2.6 Tidigare forskning	17
3 TEORETISK REFERENSRAM	21
3.1 Vilja	21
3.2 Vänjande	26
3.3 Utförandekapacitet	30
4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	35
5 METODBESKRIVNING	36
6 RESULTATREDOVISNING	40
6.1 Bakgrundsinformation om informanterna	40
6.2 Rutiner, roller och ansvar	42
6.3 Motivation och intresse	44
6.4 Motoriska färdigheter	46
6.5 Sociala relationer och interaktionsfärdigheter	48
7 DISKUSSION	51
7.1 Resultatdiskussion	51
7.2 Metoddiskussion	60
7.2.1 Implikationer och fortsatt forskning	63
8 SLUTORD	64
Källförteckning	
Bilagor	Bilaga 1. Informationsbrev, Tiedoituskirje Bilaga 2. Intervjuguide

1 INLEDNING

Vårt examensarbete undersöker föräldrarnas erfarenheter av hur barnets vilja, vänjande och utförandekapacitet i vardagen förändrats efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter. Vi är intresserade av hur djur kan användas för att i ett positivt syfte påverka människans vardag. Utgående ifrån vårt intresseområde har vi valt att göra en undersökning om hur hästrelaterade aktiviteter påverkar specifika komponenter i det dagliga livet. Vi valde att koncentrera oss på hur hästrelaterade aktiviteter kan påverka det dagliga livet eftersom vi fick möjligheten att göra denna undersökning i samarbete med ridterapistallet Team Rufus i Kyrkslätt. Team Rufus motiv för undersökningen var att lyfta fram föräldrarnas perspektiv över barnets utveckling och ridterapi.

Examensarbetet består av en teoretisk och en empirisk del. Undersökningen inleds med relevant bakgrundsinformation samt presentation av tidigare forskning. Den empiriska delen i undersökningen består av resultatredovisning, resultatdiskussion och metoddiskussion. Studien är avgränsad till föräldrarnas erfarenheter av hur de hästrelaterade aktiviteterna påverkat barnets vilja, vänjande och utförandekapacitet i de dagliga aktiviteterna. Vi koncentrerade oss på fem föräldrar vars barn under minst ett år gått och fortfarande går i ridterapi vid Team Rufus. Vårt syfte berör eventuella förändringar i barnens dagliga aktiviteter efter deltagande i hästrelaterade aktiviteter. Målet med undersökningen är att kunna beskriva föräldrarnas erfarenheter av eventuella förändringar i barnets vilja, vänjande och utförandekapacitet i de dagliga aktiviteterna. Vi använder oss av kvalitativ forskningsmetod i form av personlig intervju av föräldrarna till barn som går i ridterapi.

Uppdelningen av arbetet kring undersökningen har skett naturligt och jämnt genom hela processen. Forskningsartiklar och litteratur har sökts i samarbete. Relevanta artiklar och litteratur har granskats och refererats enskilt. Respondenterna har sedan presenterat refererat material och litteratur för varandra. Utgående ifrån referaten och relevant litteratur för undersökningen har respondenterna skapat bakgrundsinformation samt gjort en sammanställning över tidigare forskning. Intervjuguiden har utvecklats tillsammans genom diskussion kring centrala delar i den valda teoretiska referensramen. Stödfrågorna för intervjuguiden har utvecklats enskilt, men sammanställts till enhetliga frågor som inkluderats i intervjuguiden. Lundell har skrivit informationsbrevet på svenska och Granlund har gjort en översättning till finska. Båda respondenterna deltog vid varje intervjutillfälle. Lundell intervjuade tre föräldrar och Granlund intervjuade två föräldrar. Respondenten som inte

intervjuade hade ansvar över inspelningen och samtliga anteckningar. Transkriberingen skedde genast efter intervjutillfället där Granlund transkriberade tre intervjuer och Lundell två intervjuer utgående ifrån det inspelade materialet. Det transkriberade materialet diskuterades, men har sedan analyserats skilt av båda respondenterna. Respondenterna hade tillgång till samma rådata och har utgående ifrån materialet kategoriserat och skrivit sammanställningar utgående ifrån intervjuguidens teman. Kategorierna som de enskilda respondenterna skapat omarbetades och förnyades utgående ifrån diskussioner kring materialets innehåll och intervjuguidens temaområden. De temainriktade sammanställningarna bearbetades sedan ytterligare enskilt innan arbetet med den enhetliga analysen kunde påbörjas. De enskilda analyserna har sedan sammanställts till en slutlig analys som presenteras i resultatredovisningen. Analysen har sammanställts genom intensiva diskussioner och kompromisser.

2 TEORETISK BAKGRUND

I undersökningens teoretiska del beskrivs aktivitetens betydelse för människan utgående ifrån ergoterapins paradigm. I den teoretiska bakgrunden beskrivs även djurets betydelse för människan och hur terapeuter kan använda sig av djur som ett medel i terapi. Hästrelaterade aktiviteter är ett centralt begrepp genom hela undersökningen. Hästrelaterade aktiviteter beskrivs och definieras. Ridterapiens grundläggande avseende och effekter beskrivs. Samarbetspartnern för undersökningen var ridterapistallet Team Rufus. I bakgrunden beskrivs dess verksamhet och klientgrupp. Barnets och ungdomens utvecklingsstadier förklaras utgående ifrån Sigmunds Freuds utvecklingsteorier. Tidigare forskning som beskrivs i den

teoretiska bakgrunden koncentreras på hur hästrelaterade aktiviteter påverkar människan och hur de kan relateras till de dagliga aktiviteterna. Den teoretiska referensramen MOHO beskrivs utgående ifrån tre centrala delar; vilja, vänjande och utförandekapacitet. Relevanta begrepp, som kontinuerligt nämns i texten, definieras i undersökningens teoretiska bakgrund.

2.1 Aktivitet inom ergoterapi

Kärnan i ergoterapin är konceptet aktivitet och faktorer som påverkar aktiviteten. Aktiviteter kan erbjuda en känsla av meningsfullhet. Aktivitet utgörs av alla dagliga och meningsfulla saker som man utför med en koppling till personliga och subjektiva värden. Att få ta del av sådana aktiviteter utformar människans personlighet. Aktiviteter berikar människans liv och förstärker den egna existensen. Aktiviteter är dock mycket individuella och upplevs mycket olika. Gemensamt för personliga och meningsfulla aktiviteter för olika människor är att de höjer livskvaliteten. (Kramer 2003: 1-15)

Det finns en mängd olika teoretiska referensramar inom ergoterapin som koncentrerar sig på aktiviteten ifrån något specifikt perspektiv. Referensramar har utvecklats genom tiderna och fungerar som ett stöd i ergoterapiprocessen. Grundtanken i ergoterapin går ut på människan skall kunna fungera i samhället, kunna vara aktiv och kunna ta del av meningsfulla aktiviteter. Det är den unika uppsättningen och kombinationen av olika aktiviteter som utgör det mänskliga utförandet. (Kramer 2003: 1-15)

Ergoterapins grundläggande värderingar är att varje individ har rätt att delta i meningsfulla aktiviteter. Alla aktiviteter som människan utför; aktiva och passiva, allvarliga och lekfulla, privata och sociala, avlönade och frivilliga kan beaktas som meningsfulla och värdefulla aktiviteter. Meningsfulla aktiviteter är individuella och styrs enligt individens egna intressen och möjligheter. (Kielhofner 2004: 66-70) Varje aktivitet har till någon mån kontextuella, temporala, psykologiska, sociala, symboliska, kulturella, etiska och spirituella dimensioner (Kramer 2003: 4). Aktiviteter väcker positiva tankar, känslor och minnen. Vid utförande av en meningsfull aktivitet kan man njuta av en känsla av tidlöshet. Utförandet av aktiviteten kan utlösa ett känslöflöde. Känslan av *flow* skapas då en aktivitet bidrar till välbefinnande, produktivitet och kreativitet. Aktiviteter som innehåller dessa dimensioner och kan framkalla *flow* är bland annat konst, träslöjd, matlagning, dekorering, trädgårdsskötsel, musik och sporter som till exempel ridning. (Pierce 2003: 87) I ergoterapin används meningsfulla

aktiviteter för att bedöma, förenkla, bibehålla och förebygga individens kapacitet för att bemöta de dagliga utmaningarna. (Kramer 2003: 4)

2.2 Djurassisterad terapi

Djur är naturliga terapeuter. De visar empati, lyssnar, stöder och använder icke-verbal kommunikation samt är inte värderande eller fördömande. (Norling 2002: 13) Effekter vid djurassisterad terapi eller aktiviteter tillsammans med djur är ett brett fält där människans psykiska, fysiska och sociala hälsa påverkas (Norling 2002: 20: Fine 2006: 4-16: Young 2005: 83). Människor med funktionsnedsättning, som har möjligheten att umgås med djur, utvecklar speciella känslor och stolthet gentemot djuret. Människan upplever sig behövd, någon att sköta om, prata med och framförallt en känsla av att kunna uppträda som en god och trogen vän. Djur har en inverkan på vardagliga aktiviteter, livskvalitet, egenvård, oberoende, avlastning, medicinska effekter, förbättrad vård och omsorg. (Björkqvist 2009: 53 f.: Fine 2006: 4-16)

Undersökningar och forskningsresultat (Björkqvist 2009, Norling 2002, Young 2005) påvisar att djur i samband med olika vårdformer har en positiv inverkan på människan. Effekterna kan vara bland annat en mer aktiv livsstil, upplevelse av en bättre livskvalitet, bättre socialt stöd med flera positiva vänner, ökad vitalitet samt minskad ångest, förvirring, depression, trötthet och spändhet. (Björkqvist 2009: 53 f.: Norling 2002: 8 ff.: Young 2005: 83) Ett resonemang som Norling (2002) beskriver är att djur har sin viktigaste roll hos barn, äldre och personer med funktionsnedsättningar på grund av att de har speciella behov som djur kan uppfylla. Personer kan under vissa förhållanden och förutsättningar ha nytta av djur i ett hälsofrämjande perspektiv. Fallbeskrivningar har påvisat att djurassisterad terapi har fungerat som den bästa lösningen för vissa personer. Det beskrivs även att djur erbjuder största stödet i krissituationer, förändrade livssituationer och vid förändring av roller. (Norling 2002: 11 f.) Det finns ett nära samband mellan naturen, djuren och människorna. Förr arbetade de flesta människor med djur och/eller naturnära arbeten. Människor har idag inte en likadan kontakt

till djur och natur som förr, vilket Fine (2006) tror att har påverkat befolkningens hälsa. (Fine 2006: 44) Det har gjorts ett flertal forskningar kring hur naturen påverkar människan (Björkqvist 2009: 8). Vissa aktivitetsformer stimulerar både psykiska, fysiska och sociala behov. Till dessa aktiviteter räknas naturbaserade aktiviteter som friluftsliv, trädgårdsskötsel och aktiviteter tillsammans med djur (*eng. animal assisted activity, AAA*). Djur och natur bör ses som en helhet. Naturkontaktens främjande effekter på människans hälsa är extrema och bidrar till de totala effekterna vid djurassisterad terapi. De skall ses som viktiga komponenter som bör beaktas i planering av vårdmiljöer. (Björkqvist 2009: 54 ff.)

Djurassisterad terapi (*eng. animal assisted therapy, AAT*) är till sin natur en sekundär terapiform och kan med fördel användas i bland annat ergoterapi, fysioterapi och psykoterapi (Fine 2006: 43). Djurassisterad terapi kan ske individuellt eller i grupp (Fine 2006: 97 f.). Kommunikationen mellan människa och djur sker via kroppsspråket. Detta leder till att djur kan ha mycket goda möjligheter i vården att påverka människor med nedsatta eller outvecklade verbala förmågor. I djurassisterad terapi riktas uppmärksamheten mot djurets roll. Det krävs mycket och kan vara påfrestande för djuret att delta i terapier. Både djuret och terapeuten behöver professionell utbildning. Egenskaper hos ett djur, i fallet av detta examensarbete hästen, som fungerar som ett medel i terapi skall ha tålamod, vilja ta kontakt med människor, visa tillit och ha god fysisk och psykisk kondition. Hästen bör vara van vid att ryttaren kan ha dålig balans, besvärande svängande armar och ben samt skall hästen kunna stå stilla vid upp- och avstigning till och från hästryggen. Hästen måste även kunna tåla störande faktorer i omgivningen. Hästen bör ha en bra grundutbildning, jämna gångarter, mjuka övergångar och framåtbjudning. Hästen är av naturen en klok, levande varelse som förstår hur den förväntas arbeta tillsammans med människan. (von Arbin: 1994: 12 f.)

2.3 Hästrelaterade aktiviteter och ridterapi

Ridterapi innehåller hästrelaterade aktiviteter. Hästrelaterade aktiviteter kan användas inom ergoterapi och vi har valt att använda detta begrepp i undersökningen. Enligt Håkansson & Hane (1998) kan hästrelaterade aktiviteter definieras som de aktiviteter som utförs i eller nära stallet och har en koppling till hästen på något vis. (Håkansson & Hane 1998: 20 f.) Vid Team

Rufus kan de hästrelaterade aktiviteterna bland annat bestå av att sätta på och ta av utrustningen, rykta, kratsa hovar, utfodra, mocka, rida eller leda hästen (Bild 1). Bygga eller reparera hagar hör också till de hästrelaterade aktiviteterna. (Ingman-Friberg 2009)

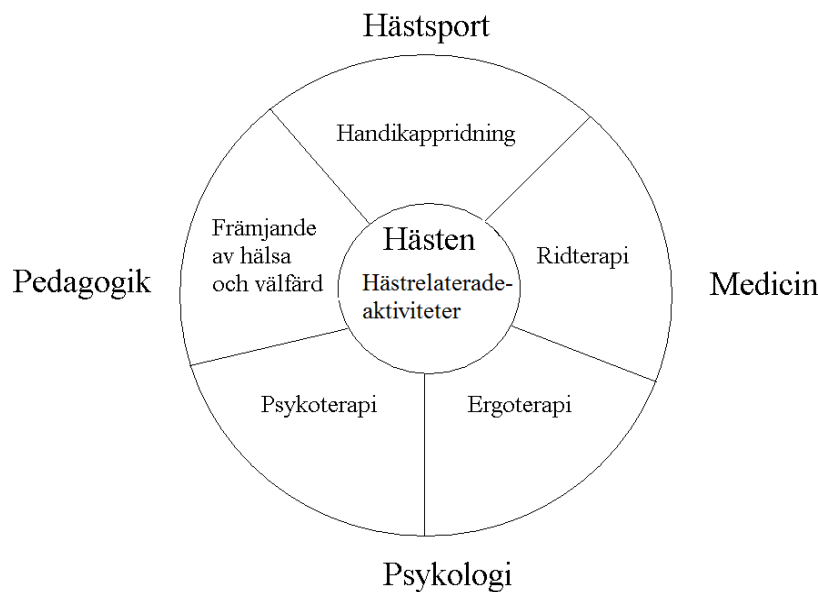

Bild 1. Barnet är upptagen av hästrelaterade aktiviteter.

Aktivitet tillsammans med hästen erbjuder mångsidiga och utmanande situationer som kräver interaktion och koncentration. Hästrelaterade aktiviteter utvecklar bland annat självkontroll, koncentrationsförmåga, förmåga att följa regler samt ärlig, äkta och direkt kommunikation och en förbättring av känslolivet. (Ratsastusterapeutit 2009: Deutsches Kuratorium für Therapeutisches Reiten 2009) Hästen och stallmiljön ställer klara krav och erbjuder enhetlig, mångsidig och konkret aktivitet. Att komma över sina rädslor, uppleva att man lyckats och tron på de egna talangerna förstärker jagbilden samt självförtroendet och är något som hästrelaterade aktiviteter erbjuder. (All 1999: 52) Användning av de övre extremiteterna och finmotoriken utvecklas i stallet och vid skötsel av hästen. (Ratsastusterapeutit 2009) Vilken nytta en person får av deltagandet i hästrelaterade aktiviteter beror på funktionsnedsättningen i fråga, på problematikens svårighet, motivationsnivån och samtliga terapier som till exempel ergoterapi eller fysioterapi. (All 1999: 52)

I Tyskland används hästrelaterade aktiviteter i ergoterapiprocessen. Grundtanken är att ergoterapeuten med hjälp av hästen som medel behandlar och förebygger motorisk, sensomotorisk, perceptionell och psykisk problematik. De uppsatta målen inom ergoterapin stöds och eftersträvas med hjälp av rörelserna, interaktionen och relationen som skapas mellan människan och hästen. Interventioner i ett ergoterapeutiskt syfte tillsammans med hästen bör genomföras av en kvalificerad ergoterapeut som vidareutbildat sig i att använda hästen som ett medel i terapin. (Deutsches Kuratorium für Therapeutisches Reiten 2009) Rehabiliterande, habiliterande, medicinska och andra hälsofrämjande yrkesområden kan dra

nytta av hästen och de hästrelaterade aktiviteterna som ett medel för att uppnå uppsatta målsättningar (Figur 1).

Figur 1. Hästens användning inom olika yrkesområden och inriktningar. (Deutsches Kuratorium für Therapeutisches Reiten 2009)

Ridterapi är en rehabilitering som sker i samarbete med hästen, ridterapeuten och klienten. Ridterapi kan vara en välplanerad, individuell och målinriktad rehabilitering. (Ratsastusterapeutit 2009; Deutsches Kuratorium für Therapeutisches Reiten 2009) Ridterapin är en del av klientens holistiska rehabiliteringsprocess (Ratsastusterapeutit 2009). I Finland används begreppet ridterapi (*therapeutic riding*) medan man internationellt delar in ridterapin i olika områden: *hippotherapy*, *riding therapy* och *riding for the disabled*. Vi har stött på dessa begrepp i internationell litteratur och forskning. Dessa definitioner existerar inte i Finland och eftersom vi gjort vår undersökning i Finland har vi inte använt ovan nämnda indelning.

Ridterapeutens grundutbildning inverkar på hur ridterapin utnyttjas och används terapeutiskt. Ridterapi (*therapeutic riding*) innebär att en häst används för att assistera människor med multiproblematik inom ett eller flera av följande områden: psykiska, fysiska eller emotionella. Ridterapi lämpar sig för personer med funktionsnedsättningar som motiveras av hästar. Motivationen är viktig för att man skall kunna använda all potential som hästen kan erbjuda. Hästens rörelser, krav och karisma hjälper samt uppmuntrar personer med funktionsnedsättning till aktivitet (Bild 2). Ridterapin använder sig av hästen som ett alternativt säte för att lära ökad förståelse och personlig respons (Deutsches Kuratorium für Therapeutisches Reiten 2009)

Bild 2. Motiverad och rolig träning på hästryggen.

Hästens rörelse påverkar människans känsel-, balans- och sensomotoriska sinnen (Ratsastusterapeutit 2009: Deutsches Kuratorium für Therapeutisches Reiten 2009). Dessa stimuli förbättrar kroppsuppfattningen vilket medför en förbättring av smidighet och planeringsförmåga av rörelser. Hästen erbjuder dessutom varierande lukt-, hörsel- och synupplevelser. Sittställningen är en bra grundställning för att öva kontroll och balans av huvudet samt kroppen. Förutom utveckling av bättre reaktionsförmåga mobiliseras framförallt höft, bäcken och ryggrad. Hästens rytmiska gång påverkar muskelspänstigheten i och med att spasticiteten minskar och spänstigheten ökar. (Ratsastusterapeutit 2009)

2.4 Ridterapistallet Team Rufus

Företaget Team Rufus startade år 1987 och Susanne Ingman-Friberg har drivit företaget heltid sedan år 1991. Ingman-Friberg var även med och startade den finska ridterapeututbildningen år 1988 och redan år 1990 var den första gruppen färdiga ridterapeuter utbildade i Finland. Ridterapiverksamheten i Kyrkslätt har två stycken skolade terapihästar i bruk, Tinkern Tolbert och Islandshästen Snotri. Klientgruppen i Team Rufus består för tillfället av tio kunder som rider en till två gånger i veckan beroende på målsättning och behov. Klienterna som rider vid Team Rufus har neurologiska nedsättningar, autism, cerebral pares samt olika syndrom och psykiatriska nedsättningar. De flesta kunder i Team Rufus är barn och ungdomar. (Ingman-Friberg 2009)

Målsättningarna vid Team Rufus är att rehabilitera och habilitera, med syftet att upprätthålla eller förbättra funktionsförmåga och livskvalitet. Hästen används för att reducera eller kompensera funktionsnedsättningar hos individen. Meningen är att individen lär sig

kontrollera sin egen kropp, rörelser och utveckla färdigheter för att klara av det dagliga livet. I Team Rufus är alla målsättningar alltid individuella och styrs av klientens behov och förutsättningar. (Ingman-Friberg 2009)

2.5 Funktionsnedsättnings inverkan på barnets utveckling

Det finns många olika teorier som beskriver människans utveckling. Eftersom denna undersökning behandlar barn med någon form av funktionsnedsättning valde vi att beskriva barnets utveckling utgående ifrån ett perspektiv där en sen utveckling eller funktionsnedsättningar beaktas. Vi har använt oss av Sigmund Freuds psykoanalytiska utvecklingsteori eftersom den är en använd teori i litteratur och forskning som berör barn som utvecklas med funktionsnedsättningar. (Bunkholdt 1995: 22-26; Lagerheim 1994: 166-167) De utvecklingsstadier som grundligare beskrivs i detta kapitel är falliskafasen, uretralafasen, oidipalafasen, latensfasen, preadolescensen och adolescensen. Undersökningen koncentrerar sig på barn i dessa utvecklingsstadier. Eftersom vi valt Kielhofners (2002) *Model of Human Occupation* som teoretisk referensram för vår undersökning, beskriver vi i detta kapitel även hur de essentiella delarna vilja, vänjande och utförandekapacitet påverkas av människans olika utvecklingsfaser. Enligt Kielhofner (2008) är aktivitet den viktigaste källan för utvecklingen. Barn leker, ungdomar går i skola och vuxna jobbar. Mognadsfaserna påverkas i högsta grad av sociokulturella faktorer. (Kielhofner 2008: 129)

Alla barn, även ett barn med funktionsnedsättning, har inneboende möjligheter till utveckling. Ett barn med handikapp har en funktionsnedsättning som på något vis försvårar utvecklingen, men alla har i arvsmassan en inprogrammerad förmåga till utveckling. Barnets utveckling är beroende av den kärlek, närhet, stimulans och det stöd som familjen ger under uppväxten. (Lagerheim 1994: 9, 166, 204) Under barndomen och uppväxten förändras människans vilja, vanor och utförandekapacitet. Förändringarna som sker ger varje individ möjligheten att uppträda som en aktiv varelse med ett individuellt sätt att tänka, agera och känna. (Kielhofner 2008: 129) Barn med funktionsnedsättning bör få stöd och hjälp i att utveckla de egna resurserna och stimulera utvecklingen på alla plan. Genom att kompensera, minska eller undanröja begränsningar kan barnets utveckling fortlöpa. Barnet bör uppmärksammas för vad det är och känna sig väl mottaget. Barnets utveckling är mer beroende av föräldrarna ju yngre barnet är. (Lagerheim 1994: 204) Barnet utvecklas i samband med aktivitet. Så småningom börjar barnet utveckla en egen vilja i vilken personliga förmågor, intressen och värderingar

ingår. Till en början är de val som barnet gör endast aktivitetsval, medan de senare förvandlas till ett slag av personliga val. Då barnet är i ung ålder är det föräldrarna som till en stor del fattar aktivitetsbeslut för barnet. Föräldrar till ett barn med funktionsnedsättning kan vara tvungna att fatta beslut för sitt barn även då det vuxit upp. (Kielhofner 2008: 129 f.) I en förutbestämd ordning mognar varje funktion. Utvecklingen drivs framåt av den biologiska mognaden. Barnet använder sina sinnen för att få signaler om den inre kroppsliga världen och från den yttre världen. Föräldrarna vårdar och hjälper barnet att ordna sinnesintryck genom att ge barnet närhet och gensvar. Så småningom får barnet en uppfattning om sin kropp, sig själv och intryck samt en uppfattning om omvärlden. Barnet kan organisera sig själv och få en uppfattning om omvärlden med hjälp av föräldrarna. Utvecklingen kan störas på grund av många olika orsaker som till exempel problematik i sinnesorgan, nervbanor eller centra i hjärnan som tar emot signalerna. (Lagerheim 1994: 166 f.)

2.5.1 Barnets mognadsfaser vid funktionsnedsättning

Barnets utveckling indelas i olika mognadsfaser som infinner sig i en viss ålder. De indelas i oralfas (0-18 månader), analfas (normalt 1, 1½-3år), falliska, uretrala, oidipala, (normalt 3, 4-6 år), latensfas (normalt 6-11 år) samt preadolescensen (normalt flickor 11-13 år, pojkar 12-14 år) och adolescensen (tonåren). (Bunkholdt 1995: 23; Lagerheim 1994: 178 f.)

Orala fasen

Tänkbara komplikationer vid funktionsnedsättning som uppkommer i den orala fasen är att barnet inte kan ge sina föräldrar de signaler som förväntas. Ett barn med funktionsnedsättningar kan uppleva byten mellan föräldrarna som obehagliga och okontrollerbara och vilket kan leda till att barnet inte svarar på föräldrarnas förväntade signaler. För att ett spädbarn skall kunna använda sig av sin symbiospartner måste barnet ha ett fungerande nervsystem. Intresset för kontakt med andra människor och social interaktion sker i ett centrum i hjärnans inre. Vid skada kring detta område kan barnet visa då negativa känsloupplevelser vid föräldrarnas närhet vilket kan leda till undvikande beteende. Detta är inte önskvärt och stimulering av barnets sinnen är nödvändigt för att utvecklingen skall kunna framskrida. Under fosterutvecklingen, eller

tiden efter förlossningen, kan celler i hjärnbarken skadas vilket kan leda till att perceptionen tar skada. Beroende på vilket område i hjärnan det är fråga om kan auditiv-, visuell- eller perceptionsstörning förekomma. Funktionsnedsättningar försvårar för barnet att inta, tolka och integrera informationen som kommer från kroppens sinnen. Detta medför att det tar längre för barnet att utveckla sin kroppsuppfattning och en föreställning om omvärlden och människorna i den. Objektsuppfattningen som startar i orala fasen blir också störd. Vid funktionsnedsättning kan färdigheterna och möjligheterna för att etablera en symbios vara försenad. Detta kan bero på långvariga separationer under obehagliga förhållanden. Vid alla slags längre separationer, som till exempel sjukhusvistelser, trots att föräldrarna finns vid sitt barns sida, viker det från normala omständigheter. (Lagerheim 1994: 170-179)

Anala fasen

Risker hos ett barn med funktionsnedsättning är att föräldrarna förväntar sig allt för mycket och för tidigt i utvecklingen, vilket betyder att barnet går miste om positiv, stimulerande bekräftelse som ger barnet självkänsla och iver att fortsätta öva. Falliska-, uretrala- och oidipala fasernas tänkbara svårigheter vid funktionsnedsättning kan vara att barnet inte antar sig rollen som varken en flicka eller pojke. Om barnet är mer bundet till och identifierar sig mer med den ena föräldern kan barnet ha svårt att hitta sin flick- eller pojkaktighet. Barnet bör få möjligheten att identifiera sig med föräldern av samma kön och bli uppskattad av föräldern av motsatt kön. (Lagerheim 1994: 180-187)

Latens fasen

Barnet utsätts mer direkt för omgivningens reaktioner och har inte det beskydd och den trygghet som finns i hemmet. Skolstarten är viktig och det läggs mycket resurser för att det skall bli en bra upplevelse och att barnet trots sin funktionsnedsättning skall trivas. Det är viktigt att barnet får möjlighet att bygga upp en egen integritet och intimitetsgräns. För barn med funktionsnedsättning är det ofta kraftkrävande att anpassas till de nya kraven och uppmärksamhet i klassrummet att barnet inte orkar delta i lek under rasterna. Nioårskrisen infaller även i denna mognadsfas. Barnet kan börja se framåt och jämföra sig med andra utanför den egna familjen. Den kognitiva utvecklingen vid nio års ålder kan leda till kris då barnet börjar förstå sina egna och andras begränsningar. Barnet kan uppleva detta som en förlust och det är en situation som kräver sorgarbete. Under latensen blir vänner viktiga och kan användas som ett hjälpjag. För barn med funktionsnedsättning påbörjas krisen kring åtta-tio års ålder i form av rädsla, oro, olust och aggressivitet. Efter något år börjar vissa barn lida av mer psykosomatisk problematik.

Trycket och symtom minskar varefter barnet finner ord och uttryck för känslorna. I senare tonår är det inte mera lika självklart att lösa problem på ett hälsosamt sätt, utan ungdomen skapar egna strategier för att minska tryck och symtom. Det är då med andra ord bra att barnet i ett tidigare skede fått uppleva kris och sorg och därmed har strategier för hur sådana känslor skall bearbetas. (Lagerheim 1994: 188-193)

Preadolescensen och adolescensen

Preadolescensen är förpubertetsperioden och ungdomar med funktionshinder genomgår oftast en ny kris som kan likna nioårskrisen. Rättvisa är viktigt för ungdomen och det går mycket ilska till allt som ungdomen upplever orättvist. Ungdomar med funktionshinder försöker ofta undvika situationer som understryker deras funktionsnedsättningar. Adolescensen är tonårens och förändringens tid. Ungdomar med funktionsnedsättningar genomgår som vilken som helst ungdom, en förändring men med andra förutsättningar än normalt. (Lagerheim 1994: 195-197) Denna utvecklingsfas innebär enligt Kielhofner (2008) en transformation från barn till vuxen. Adolescensen är en fas då både biologiska och institutionella faktorer förändras. Med institutionella faktorer menas bland annat skolmiljö. (Kielhofner 2008: 131) Självförtroendet, självsäkerheten och självkänslan finns inte nödvändigtvis som en trygg bas då förändringsångesten uppkommer. Bristfällig kroppsuppfattning är vanlig redan innan puberteten och därmed kan den utvecklande kroppen och könsmognaden bli svår att tolka samt förstå. Den flick- eller pojkaktiga identiteten som normalt utvecklas i den falliska, uretrala och oidipala fasen har kanske inte blivit funnen. Pubertetsutvecklingen gör att ungdomen inte vill visa sig barnligt eller beroende inför sina föräldrar vilket leder till problem vid funktionsnedsättning, eftersom barnet ändå mycket långt är beroende av sina föräldrar. Tonåringar med funktionsnedsättningar upplever detta som besvärligt och känner sig instängda. Vissa stannar upp i ett evigt barnskap, medan andra får en negativ och meningslös livsbild med självdestruktiva tankar. (Lagerheim 1994: 198-201) I adolescensen börjar människan skapa en grundlig uppfattning om sina egna styrkor och resurser, samtidigt som hon möter nya slag av sociala förväntningar. Sådana förväntningar kan till exempel handla om att ta ansvar. Människan har plötsligt en större frihet att göra egna val. Genom de val som personen gör påvisar man åt andra människor vad man värderar. (Kielhofner 2008: 131)

Ungdomar med funktionsnedsättningar har oftast en depressiv period kring 15 års ålder på grund av svårigheter att finna den rätta ungdomsvärlden. Under tonåren börjar ungdomar med funktionsnedsättning söka kontakt till andra unga med liknande problematik. Behovet att själv få bestämma och bli självständig finns och det uppstår lätt en depression eller ångest då föräldrar eller andra människor i ungdomens närhet måste ta beslut för dem eller ständigt hjälpa till. Genom att behålla eget initiativ kan ungdomen försvara sig mot den sortens ångest. Svårigheter i att balansera sitt vardagliga normala beroende, acceptera och lära känna den egna sexualiteten samt hitta möjliga sätt för att uttrycka sig själv är en utmaning. Alla tonåringar har fantasier eller drömmar om en sexuell relation långt innan de är mogna för en sådan relation. (Lagerheim 1994: 198-201) Kielhofner (2008) beskriver att rollutvecklingen är en mångdimensionell process. Ungdomen initialiserar sig i nya roller både hemma och i vänskapskretsen. Hemma krävs det att ungdomen deltar i hushållsarbete mer än tidigare och tar mer självständigt hand om sig själv. Även om det uppstår många nya roller kan det samtidigt vara frustrerande för ungdomen att inte fullständigt få ta del av den vuxna rollen. (Kielhofner 2008: 132)

Familjen

Ett barn med funktionsnedsättning påverkar föräldrarna och familjen (Lagerheim 1994:9). Kielhofner (2008) beskriver att föräldrarna obetingat tar del av funktionsnedsättningen och de faktorer som den påverkar (Kielhofner 2008: 94). Familjen är i en ovanligt svår livssituation och känner sig extra otursdrabbad (Lagerheim 1994: 205). Familjerna bär en bestående sorg på grund av barnets funktionsnedsättning (Kielhofner 2008: 94; Lagerheim 1994: 205). Föräldrarollen kan plötsligt kännas obekant och förväntningarna och samspelet ser annorlunda ut (Lagerheim 1994: 205).

2.6 Tidigare forskning

Det finns en begränsad mängd litteratur och forskning om hästrelaterade aktiviteter utgående ifrån en ergoterapeutisk synvinkel. Däremot har det skrivits mycket om ridterapi och ridning som sport. Bland fysioterapeuter har ridningen redan länge varit en utnyttjad terapimetod. Young (2005) anser att hästrelaterade aktiviteter har en stor positiv inverkan på människans

mentala, edukativa och sociala förmågor. Det är överraskande att det inte finns ett större utbud av litteratur som är skrivet av ergoterapeuter. (Young 2005: 78) Håkansson, Möller, Lindström och Mattson (2007) beskriver att hästen som medel i terapi har använts under flera år och har haft en märkbar positiv verkan på personer med neurologisk funktionsnedsättning, både barn och vuxna. Hästens rörelser har en positiv inverkan på gåendet hos personer med funktionsnedsättning (Håkansson et al. 2007: 1 ff.) Även inom behandlingen av annan problematik som till exempel balans, postural kontroll, muskeltonus och humör har man uppnått bra resultat. Hos personer med psykiatrisk problematik har man kunnat påvisa en enorm förbättring i självförtroendet och självkänslan. (Håkansson 2007: 1 ff.: Heine 1997: 145 ff.)

Young och Bracher (2005) har tydligt lyft fram ergoterapeutens roll gällande användningen av hästrelaterade aktiviteter som terapimetod. Det beror på att man med hjälp av hästrelaterade aktiviteter kan träna sådana förmågor som kan ingå i de individuella målsättningarna inom ergoterapin. (Young & Bracher 2005a: 121-124) I Storbritannien vid Fortune Centre of Riding Therapy används hästrelaterade aktiviteter i ett terapeutiskt syfte för att hjälpa hästintresserade ungdomar med specialbehov att uppnå en känsla av meningsfullhet och samtidigt minimera effekten av deras funktionsnedsättning. Via deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna övas sådana aktiviteter som ungdomen i sin vardag upplever som utmanande. Med tiden blir det lättare för ungdomen att integrera nya inlärda förmågor och delområden från de hästrelaterade aktiviteterna till det dagliga livet. (Young 2005a: 121-124) Young (2005a) betonar motivationens roll i aktivitetsutförandet med hästar. Intresset för hästar måste finnas hos individen för att hästen skall kunna användas som ett terapeutiskt medel (Young 2005a: 120). I Youngs (2005) artikel finns en detaljerad tabell över vilka hästrelaterade aktiviteter som används vid *Fortune Centre of Riding Therapy* och i vilka dagliga aktiviteter de kan ha en inverkan på. Tabellen relaterar olika hästrelaterade aktiviteter i stallet till aktiviteter som utförs i det dagliga livet. Aktiviteter som tas upp är bland annat ryktning av hästen som direkt kan kopplas till betydelsen av att borsta sitt hår. Att kratsa hovar kan relateras till den personliga hygien. Allmän rengöring av stallet och ridplanen skapar en förståelse av viktigheten med ett rent och städigt hushåll. Däremot kan rengöring av hästboxen relateras till det dagliga livet i form av att använda rena och sakliga kläder samt utveckla förståelse för allmän säkerhet. Att kunna läsa av hästens signaler och beteende utvecklar en förmåga att förstå den egna icke-verbala kommunikationen och dess betydelse gentemot andra. Belöning av hästen i samband med ett positivt och önskvärt beteende utvecklar en förståelse av gott beteende och tydlig kommunikation gentemot andra individer. (Young 2005: 82)

Forskningar som inkluderar ridterapi (Håkansson 1998, Heine 1997) har koncentrerat sig på att undersöka vilken nytta ridterapi kan ha för människans fysik. Förbättringar har påvisats i postural kontroll, både sittandes och stående balans, stabilitet och gång. Dessutom har hästrelaterade aktiviteter visat sig förbättra muskelstyrkan, koordination och rörligheten i lederna samt minska spasticitet. Young (2005a) menar att även själva hästskötseln förbättrar allmän styrka, rörelseförmåga, koordination förmåga till uppmärksamhet samt förbättrar de sociala och psykologiska färdigheterna. Young (2005a) har framfört att deltagande i hästrelaterade aktiviteter medför förbättring i självsäkerhet, självkänedom och självförtroende. Förbättringar har också påvisats i uppmärksamhet, spatial medvetenhet, självkontroll och självdisciplin. Många barn har i samband med deltagandet i hästrelaterade aktiviteter blivit avsevärt modigare och tröskeln för att våga prova nya aktiviteter har blivit lägre. För många personer ger de hästrelaterade aktiviteterna en regelbundenhet och rutin som annars saknas i vardagen. De krav som en häst ställer på en individ är logiska och extroverta. En häst ifrågasätter inte heller den skötsel som den får och accepterar personen som hon är. Hästen har ett annorlunda sätt att reagera på omgivningen vilket leder till att ryttaren fort märker betydelsen av att hållas lugn och ha självkontroll. Personer med koncentrationssvårigheter och som vanligtvis har svårt att lyssna till instruktioner lär sig att ju mer man lyssnar på terapeutens instruktioner desto mer har man kontroll över hästen och hela situationen. Man har påvisat att sociala färdigheter förbättrats avsevärt efter deltagande i hästrelaterade aktiviteter. Vid *Fortune Centre of Riding Therapy* finns det flera elever som inte kommunicerat förrän de befattat sig med hästrelaterade aktiviteter. Barn med autism har kommunicerat spontant första gången i sitt liv i samband med hästrelaterade aktiviteter. Interaktionen som uppstår mellan häst och individ kan småningom överföras till att kommunicera med människor. (Young 2005a: 121-124) Young (2005b) beskriver fördelar med ridterapi och hästrelaterade aktiviteter för personer med cerebral pares eller autism. Även personer med psykisk problematik har nytta av att delta i hästrelaterade aktiviteter. (Young 2005b: 174-176)

Youngs (2005b) mål med undersökningen var att kontakta utbildade personer runtomkring i världen som använder sig av ridterapi i ett rehabiliterande eller habiliterande syfte. Forskningens etiska krav säkerställdes genom att forskaren utarbetade ett forskningsformulär som granskades av *Queen Margaret University College* i Edinburgh. Det som bäst behandlades genom hästrelaterade aktiviteter visade sig vara inlärningssvårigheter och emotionella eller beteendestörningar. Klienterna varierade från barn till vuxna i sen ålder. Det kunde det påvisas en enorm förändring i de emotionella, sociala och edukativa färdigheterna.

Dessa förändringar illustrerades i tabeller som baserade sig på enkätsvaren. De främsta nackdelarna utgjorde säkerheten i de hästrelaterade aktiviteterna och de höga kostnaderna. Konklusionen av artikeln och undersökningen blev att personer med specialbehov kan ha enorm stor nytta av hästrelaterade aktiviteter i terapeutiskt och edukativt syfte. Young (2002b) anser att fördelarna med hästrelaterade aktiviteter är flere än nackdelarna. (Young 2005b: 171-176)

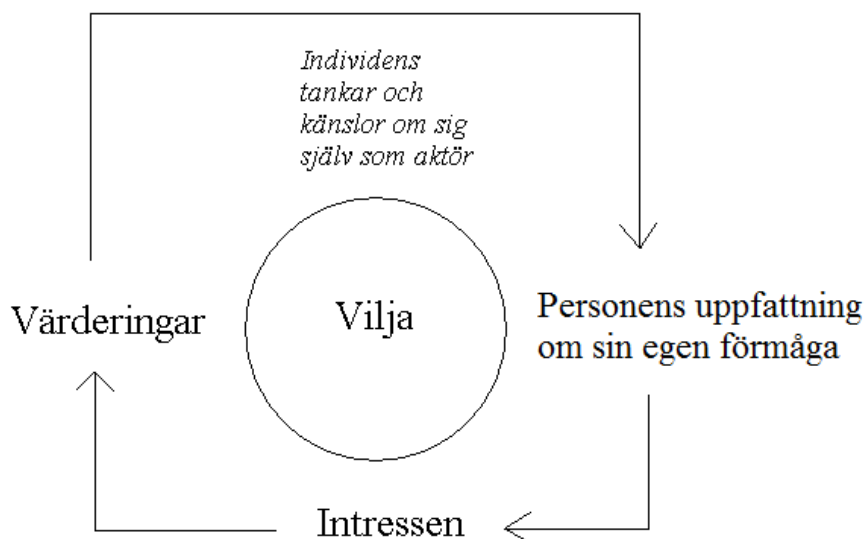
Bracher (2000) tar upp användningen av *Model Of Human Occupation* inom de hästrelaterade aktiviteter som en teoretisk referensram, där viljan är i fokus. Genom ridning och deltagande i hästrelaterade aktiviteter kan en person med aktivitetsnedsättningar uppleva en känsla av kontroll. Känsla av kontroll bidrar till ett förhöjt självförtroende. En höjning av självförtroende i de hästrelaterade aktiviteterna syns även i andra sammanhang som till exempel i vardagliga aktiviteter. Kommunikation av alla slag är en central del av hästrelaterade aktiviteter. (Bracher 2000: 279) Hästen som en levande och kommunicerande varelse, terapeuten och eventuella assistenter kräver en förmåga till någon slags kommunikation, som kan vara i form av bilder och fysisk eller verbal handledning. Hästen lär och förstärker på ett obetingat sätt förmåga till skötsel, omsorg, flexibilitet och förmåga att se till andras behov. (Bracher 2000: 280) Detta kan relateras till vardagliga situationer i barnets liv. Barnet lär sig betydelsen av till exempel personlig hygien och den sociala förmågan. (Young 2005a: 122). Intressen är i högsta grad subjektiva och kan endast fungera meningsfullt då klienten är intresserad (Bracher 2000: 280). För att kunna använda hästrelaterade aktiviteter på ett ändamålsenligt sätt i terapin måste klienten därför ha ett intresse för hästar (Young 2005a: 120).

3 TEORETISK REFERENSAM

Model Of Human Occupation, även känd som MOHO, är en teoretisk referensram framställd av Gary Kielhofner. Den, som andra teoretiska referensramar inom ergoterapin, ser på människan från ett aktivitetsperspektiv. Enligt MOHO påverkas aktivitetsutförandet av tre helheter vilja, vänjande och utförandekapacitet. MOHO söker förklaring i hur aktiviteten motiveras, utformas och utförs. Den är olik andra teoretiska referensramar eftersom den inte skiljer på det fysiska och psykiska, utan ser till människan som en helhet. Enligt Kielhofner (2002) har människans motivation och vilja en inverkan på hennes utförande på samma sätt som utförandekomponenterna påverkar motivationen. Det är dock inte bara motivationen och utförandeförmågan som styr aktivitetsutförandet, utan också ekonomiska och biologiska orsaker. Sådana aktiviteter som påverkas av dessa faktorer är till exempel att arbeta och att äta. Det här tyder på att det finns en mångdimensionell motivation till aktivitet. (Kielhofner 2002: 13 f.)

3.1 Vilja

Viljan är en av de tre helheter som enligt Kielhofner (2002) påverkar aktivitetsutförandet. Viljan består och påverkas av personens uppfattning om sin egen förmåga, intressen och värderingar (Figur 2). Viljan är ett mönster av tankar och känslor om en själv som aktör i den värld man lever i. Dessa tankar och känslor bidrar till att utveckla personliga värderingar och intressen samt en uppfattning om egna förmågor och egen effektivitet. Genom tiderna har människan haft liknande mönster gällande ovannämnda tankar och känslor. Då det sker en förändring i omgivningen eller den egna aktivitetsförmågan, ändrar även de tankar och känslor som man tidigare haft. Den ständiga processen mellan egna förväntningar, val, upplevelser och tolkningar antingen bibehåller eller förvandlar egna värderingar, intressen och personens uppfattning om sin egen förmåga. (Kielhofner 2002: 44)

Figur 2. Viljan består och påverkas av personens uppfattning om sin egen förmåga, intressen och värderingar. (Kielhofner 2002: 44)

Personliga värderingar och intressen är i högsta grad kulturellt bundna, men varje individ har ändå unika tankar och känslor som påverkas av kroppen i sin fysiska bemärkelse och av var och ens personliga upplevelser. Barn börjar med att upptäcka den omkringliggande världen genom att bland annat observera, känna, smaka och röra på sig. Så småningom skapar människan en uppfattning om att det som man gör resulterar i någonting. Med tiden börjar varje person märka vad hon är och inte är bra på, hurdant görande hon tycker och inte tycker om. Viljan reflekterar var och ens tidigare upplevelser och erfarenheter. Människan tenderar att tycka om sådana aktiviteter som hon vet att hon är bra på. På motsvarande sätt tenderar människan att inte tycka om de aktiviteter i vilka hon upplever misskunnande. Människan vill vara bra på de saker som hon värderar och lider då hon inte klarar av att utföra en aktivitet som är meningsfull för henne. (Kielhofner 2002: 45)

Hela viljeprocessen påverkas alltså av personens uppfattning om sin egen förmåga, värderingar och intressen. Alla dessa faktorer hänger starkt samman och påverkar de tankar och känslor som människan har gällande sitt agerande i världen. Den dynamiska viljeprocessen är ett sammanhängande mönster som reflekterar våra tankar och känslor i vardagen. Förväntningar skapas i och med att man upplever nya saker. Man lär sig vad som är värt att göra samt vilka aktiviteter som väcker glädje respektive obehag inom oss. Värderingarna styr oss till att upptäcka nya saker och samtidigt lägga märke till nya aktivitetsmöjligheter. Vad som finns ute i världen för varje individ beror egentligen på individens personliga viljeprocess. De val vi gör i livet hänger också starkt ihop med

värderingar, intressen och personens uppfattning om sina egna förmågor. Vi gör val som kommer att påverka vårt liv under en längre tid och i en större omfattning, men vi gör också val som endast påverkar nuet. Till exempel personer som blir pensionerade bör vara kapabla att göra nya val som berör dem på lång sikt. I annat fall är det svårt att hitta en mening med livet. (Kielhofner 2002: 57 ff.)

Viljan har i stort sett en viktig roll i vårt dagliga liv och i hur vi ser på världen. Viljan styr vilka möjligheter vi tar tag i och vilka utmaningar vi vågar prova på. Hur vi upplever livet och hur vi ser på oss själva påverkas av den personliga viljan. (Kielhofner 2002: 59)

Uppfattning om den egna förmågan

Redan i tidigt skede i ett barns utveckling skapas en uppfattning om personliga förmågor. Ett spädbarn börjar mycket fort märka att det genom vissa rörelser och ljud kan vara i växelverkan med omgivningen. Under utvecklingens gång kommer människans aktivitetsområden att utvidgas vilket hjälper människan att tydligare upptäcka de aktiviteter som hon är bra på och hur hon kan påverka sin omgivning. Den personliga uppfattningen om orsak-verkan består av två olika dimensioner. Första dimensionen gäller självvärdering av de egna fysiska, intellektuella och sociala förmågorna. Den andra dimensionen handlar om de tankar och känslor kring hur effektivt man kunnat använda sina personliga förmågor för att uppnå önskade saker i livet. Självkontroll är en viktig del för att kunna fungera effektivt och ändamålsenligt. Den uppfattning man har om sina möjligheter till orsak-verkan inverkar på motivationen att göra saker och ting. Genom upplevelser och nya möjligheter i livet utvecklar man kännedom om de egna förmågorna. Personer med funktionsnedsättning har oftast svårare att uppskatta sina förmågor eftersom funktionsnedsättningen styr utförandekapaciteten och då klarar man kanske inte av att leva upp till de förväntningar som man har. Barn som föds med en funktionsnedsättning växer upp med en tanke om att de inte klarar av att utföra samma saker som andra och därmed utvecklar de en känsla av att vara oförmögen. På motsvarande sätt är depression ofta relaterad till avsaknad av självkontroll. En person som vistats en längre tid på sjukhus kan efter en tid visa tecken på institutionalisering, vilket har samband med att individen under sjukhusvistelsen inte varit ansvarig för sina dagliga aktiviteter. Därmed kan klienten börja tvivla på sin egen förmåga att klara sig själv i vardagen. Självuppskattning av personlig förmåga är svårt. Personer som fått en funktionsnedsättning i ett senare livsskede kan ha svårt att uppskatta på vilken nivå den personliga förmågan ligger. (Kielhofner 2002: 45-50)

Värderingar

Personliga värderingar utvecklas redan i tidig barndom. De första värderingarna gäller biologiska behov som till exempel trygghet. Kulturen spelar en stor roll i utvecklingen av personliga värderingar. Varje kultur bygger på normer och tankar om vad som är bra, rätt och viktigt. Dessa normer styr människan och utformar hennes tankar om vad som är meningsfullt. Genom att följa de allmänna värderingarna kan människan känna sig accepterad. Man kan inte gå emot sina egna eller allmänna värderingar utan en känsla av skam, skuld, misslyckande och otillräcklighet. Det är många olika faktorer som påverkar människans personliga värderingar i livet. En religion kan till exempel bidra till att skapa människan en uppfattning om vad som är rätt eller fel samt definiera innehållet i ett gott liv. Många saker utför människan på grund av en känsla av plikt. Den känslan hänger starkt samman med de allmänna värderingarna och med vad som förväntas av den enskilda individen i samhället. Personer med funktionsnedsättning är ofta tvungna att ha sina värderingar på den nivå som funktionsnedsättningen kräver. En motstridighet mellan funktionsförmåga och värderingar kan leda till dåligt självförtroende. Det är viktigt att ha sådana värderingar som man kan leva upp till och som inte kräver för mycket. Utan en tanke eller ett mål i livet finns det en risk för att bli deprimerad och isolerad. (Kielhofner 2002: 50-53)

Intressen

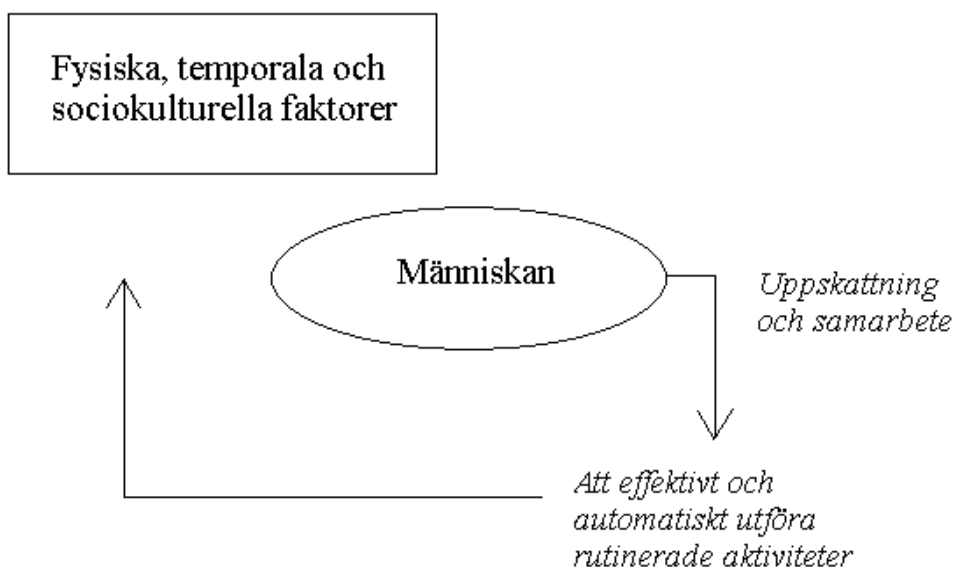
Intressen skall ge en känsla av välbehag och vara roliga att syssla med. Intressen varierar från person till person och påverkas av personliga förväntningar, val, upplevelser och tolkningar som människan gör. Välbehag får man då man utför en aktivitet som är meningsfull och som man tycker om. Det kan handla om små vardagliga sysslor där man får känna sig nyttig. *Flow* är ett begrepp som används inom ergoterapi och det innebär en känsla som fås då man utför en aktivitet som ger en lämplig utmaning i förhållande till de egna förmågorna. *Flow* kan åstadkommas av någon aktivitet som ger sensorisk stimuli, är produktiv eller helt enkelt något som man gör tillsammans med andra. Oftast är det fler än en av dessa faktorer som är närvarande vid en aktivitet som bidrar till *flow*. En funktionsnedsättning påverkar människans intressen. Då man på grund av en funktionsnedsättning har svårt att vara delaktig upplever man lätt en rädsla av att bli sedd som inkompetent. Det kan leda till att man börjar undvika sådana situationer. Att hitta en meningsfull aktivitet är en central del av att lättare kunna anpassa sig till andra dagliga aktiviteter. Känslan av välbehag som människan får av en meningsfull aktivitet bidrar till positiva känslor och energi samt framförallt ger något att se fram emot. (Kielhofner 2002: 53-57)

Värderingar och funktionsnedsättning

Egna värderingar inverkar på hur personen med funktionsnedsättning uppfattar sig själv. Ifall de egna värderingarna strider emot vad man klarar av att göra kan det leda till minskad uppskattning av sig själv som person. Personer med funktionsnedsättning kan många gånger känna en press av att vara tvungen att leva upp till samhällets normer eller familjens förväntningar. Detta kan med tiden leda till depression eftersom man varken kan leva upp till andras förväntningar eller får leva upp till sina egna värderingar. En plötslig funktionsnedsättning kan innebära en fullständig omställning av de egna framtidsvisionerna. (Kielhofner 2002: 52 f.)

3.2 Vänjande

Mycket av det som den nutida människan gör i sin vardag är rutiner. Människan har bekanta rutiner och interaktionsmönster som har utvecklats med tiden. Dessa bekanta beteendemönster som människan använder sig av i sin vardag kallas för vanor. Människan anpassar sitt beteende på basen av fysiska, psykiska och temporala faktorer (Figur 3). Vanorna hjälper människan att utnyttja, anpassa och arrangera de varierande faktorerna i omgivningen. Om omgivningen är bekant möjliggör den ett stabilt utförande. Dygnsrytm, vardagar och veckoslut bygger också upp ett stabilt mönster där vi kan agera rutinmässigt. Detta betyder att vi inte hela tiden är tvungna att beräkna och fundera över vårt aktivitetsutförande. Då vi upprepar vårt beteende i bekant kontext lär vi oss så småningom att filtrera bort sådana faktorer som är irrelevanta för vårt aktivitetsändamål. (Kielhofner 2002: 63 ff.)

Figur 3. Faktorer som påverkar vanor i aktivitet. (Kielhofner 2002: 64)

Vanor som en del av aktivitetsutförande

Vanor är till en hög grad automatiska och från förut bekanta beteendemönster. Men även om vanor är automatiska, betyder det inte att en aktivitet skulle bestå av en mängd på förhand uttänkta aktivitetsutföranden. Vanorna hjälper människan att hantera och klara sig i sin omgivning. Människan har också förmågan att anpassa olika inlärdade beteenden och vanor i sådana omgivningar som inte är bekanta från tidigare. Till exempel på ett hotellrum vet vi fortfarande hur vi skall klä på oss. Ett utförande blir en vana först då det visar sig fungera effektivt och efter att det upprepats ett antal gånger. Vanor håller ihop det alldagliga mönster som ger livet dess relativt obesvärade karaktär. Utan vanor skulle människan vara tvungen att ständigt tänka efter vid utförande av aktivitet. Detta faktum möjliggör att människan kan utföra fler än en aktivitet på samma gång. Då man till exempel klär på sig, som är en vana, kan man samtidigt planera ett möte, ringa ett telefonsamtal eller dylikt. Vanor skapar alltså beteendemönster som är både effektiva och ändamålsenliga. (Kielhofner 2002: 65 f.)

Sociala betydelsen med vanor

Vanor har även en social dimension. Sådana vanor som är gemensamma för en grupp personer är sociala traditioner. I vissa fall anpassar vi oss enligt en annan persons vanor för att själv få uppleva meningsfullhet. Människans vanor utformas av de förväntningar som andra personer i omgivningen har. I västvärlden förväntar man sig till exempel punktlighet och hängivenhet för sin arbetsuppgift. En person som inte uppfyller dessa förväntningar kan inte leva i harmoni i ett sådant samhälle. Vanor gör det alltså möjligt för en människa att integrera sig i ett samhälle. Alla personer har dock ett eget sätt att utföra dagliga vanor. Dessa är i allmänhet lärda av en förälder eller mentor av något slag. Det sättet som man utför en viss aktivitet på är oftast det som man själv anser vara det mest effektiva och ändamålsenliga. (Kielhofner 2002: 66 ff.)

Rutiner

Rutiner består av ett antal aktiviteter som man utfört för att uppnå ett mål. Morgonen är ett exempel som för de flesta personer sker med en viss rutin. Vi har en mängd aktiviteter under morgonen som vi utför i en viss ordning utan att det krävs någon vidare eftertanke. På samma sätt byggs vår hela dag upp av olika rutiner som gör vårt liv avsevärt lättare. Dessa rutiner präglas av många olika faktorer. För en del personer är rutiner styrda av yrke och årstider, som till exempel för lantbrukaren, och på motsvarande sätt varierar rutinerna till exempel för en lärare från dag till dag. Även om man ibland upplever vissa rutiner som jobbiga och krävande,

bidrar de dock till ett strukturerat och förutsägbart liv. Alla individer har en personlig karaktär och ett eget sätt att fungera på. Denna karaktär syns även i våra vanor och vårt aktivitetsutförande. Hur vi utför saker och ting är också styrda av kultur och biologisk ålder. Till exempel då människan åldras är hon inte längre lika hurtig och snabb i sitt aktivitetsutförande. Olika yrken ställer olika slags krav på människans karaktär. I laboratorier måste man ha tålmod, vara noggrann och försiktig, medan man som akutmårdare, polis eller brandman är tvungen att agera enligt vad situationen kräver. (Kielhofner 2002: 65-69)

De första rutiner som ett barn intar är lärdom från föräldrarna. Dessa rutiner är att sova, vakna, äta, bada och så vidare. I och med att barnet upplever nya saker kommer det att utveckla nya, komplexa beteendemönster. Beteendemönster kommer så småningom att bestå av olika former av vanor. Det kan handla om att kombinera rutiner i studier, arbete och hemmaliv. Vi som människor är känsliga för ändringar i våra vardagsrutiner. Detta beror på det faktum att vanor ger oss vår grundläggande uppfattning om hur världen är uppbyggd. Vanor förutsätter en viss ordning i den fysiska, temporala och sociala tillvaron. Om vanor eller rutiner rubbas medför det en känsla av kaos och disorientering. Barn är extra känsliga gällande förändringar i rutiner. (Kielhofner 2002: 69)

Vanor och funktionsnedsättning

Människans funktionsförmåga har en inverkan på hur effektivt hon klarar av att utföra rutiner i vardagen. För en person med funktionsnedsättning spelar rutiner en speciellt viktig roll. Rutiner och vanor kan antingen fungera som stöd för en person med funktionsnedsättning eller som en kompensation för nedsättningen i fråga. En plötslig funktionsnedsättning kräver en omplanering av tidsanvändningen. Vid funktionsnedsättning tar det längre tid att utföra aktiviteter och man är tvungen att minska på mängden dagliga aktiviteter. Vissa dagliga aktiviteter är man tvungen att delegera åt antingen en familjemedlem eller en personlig assistent för att själv orka utföra de aktiviteter som är meningsfulla. Att anpassa sig till en plötslig funktionsnedsättning är en lång process. Det gäller att kunna tänka i framtida begrepp och inte reflektera över ”hur det brukade vara”. Efter att en person insett detta kan han börja fokusera på inläring av nya vanor och förmågor samt därefter koncentrera sig på att vara delaktig i dagliga aktiviteter, arbete och fritid. (Kielhofner 2002: 69-72)

Roller

Människans dagliga rutiner påverkas av det samhälle som hon lever i. Det som vi utför i vardagen gör vi som en förälder, partner, arbetstagar, studerande och så vidare. Människan

agerar enligt det som förväntas av den roll personen har. En person internaliserar vissa roller, vilket innebär att personen tar över en klar identitet som hänger ihop med rollen. Detta hjälper människan att veta hur hon skall förhålla sig till andra personer och hur hon bör bete sig. Även om människor är internaliserade i samma roller, betyder det inte att de delar en likadan självuppfattning. Internalisering av en roll är i högsta grad individuellt och definieras av vad människan värderar och hur hon ser på sig själv. Varje individ har dessutom en egen uppfattning om vad som förväntas av rollen i fråga. Beteendet och utförandet blir effektivt och ändamålsenligt då människan klarar av att placera sig själv i sin omgivning på ett korrekt sätt. Social interaktion blir naturligare då människorna har en gemensam grundläggande syn om vad som förväntas av vissa roller. Oberoende vilken roll vi identifierar oss i, kommer rollens sociala status att reflekteras i hur andra människor förhåller sig gentemot oss. Vissa roller har däremot inte uppnått social status i vårt samhälle. Sådana roller är till exempel egenvårdare. Personer som har internaliserat rollen som egenvårdare kan ha svårt att identifiera sig själv i den och vet inte vilka förväntningar de bör leva upp till. I samhället får egenvårdare ingen direkt uppskattning och för att få en uppfattning om vad som värderas i rollen som egenvårdare är det viktigt att delta i stödgrupper. Rollerna påverkar även människans dagliga aktiviteter, alla roller innehar nämligen någon form av aktivitetsutförande. Vad som utförandemässigt krävs av personer i olika roller definieras av sociala grupper. (Kielhofner 2002: 72-75)

Roller och funktionsnedsättning

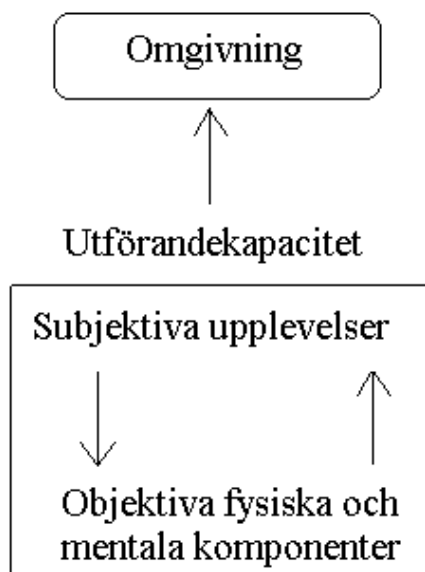
Personer med funktionsnedsättning kan ha svårt att internalisera sig i en roll. Det kan bero på svårigheter att utföra någon aktivitet eller på att de helt enkelt inte ges möjligheter att internalisera sig i en roll. Istället kan det hända att personer med funktionsnedsättning körs in i marginala och oönskvärda roller. Personer med kognitiv nedsättning blir däremot ofta undanhållna från att ta vuxet ansvar och från att identifiera sig i rollen som en vuxen. (Kielhofner 2002: 75-78)

3.3 Utförandekapacitet

Den tredje helheten som påverkar människans aktivitetsutförande är utförandekapaciteten. Allt som vi gör kräver att vi känner efter och tolkar den värld vi lever i. Vi rör oss i vår fysiska omgivning, hanterar olika objekt, planerar våra handlingar samt kommunicerar och

interagerar med andra. Även de minsta och vardagligaste aktiviteter som människan utför reflekterar hennes individuella utförandekapacitet. (Kielhofner 2002: 81)

Människan består av muskuloskeletala, neurologiska, kardiologiska och andra organsystem som tillsammans bildar en helhet. Dessa påverkar i en hög grad människans kapacitet till utförande. Utförandekapaciteten påverkar även personens kognitiva förmågor, som till exempel minnet. Då människan är aktiv tränas alla dessa kapaciteter. Många referensramar och modeller koncentrerar sig på att objektivt granska människan som antingen en fysisk eller psykisk varelse. Olika terapeuter använder sådana modeller som hjälpmedel för att lättare kunna förstå och bedöma sina klienter. Utförandekapaciteten förklaras i många fall dock endast från en objektiv synvinkel. Då man beskriver aktivitets- och utförandeproblematik objektivt ser man bara konsekvenserna av det egentliga problemet. Även om terapeuterna intervjuar patienter om deras subjektiva upplevelser är det för att skapa en objektiv syn på personens utförandekapacitet. Människans subjektiva upplevelse påverkar dock hennes utförandekapacitet. Därför är det viktigt att beakta både terapeutens objektiva upplevelse och patientens beskrivning av den subjektiva upplevelsen (Figur 4). (Kielhofner 2002: 81 ff.)

Figur 4. Objektiva och subjektiva komponenter påverkar utförandekapaciteten. (Kielhofner 2002: 24)

The Lived Body

Begreppet *The Lived Body* beskriver hur människan upplever världen genom den egna kroppen. Konceptet *The Lived Body* understryker två fundamentala tankar. För det första kan

människan inte skiljas i det fysiska och psykiska. Människan är en helhet som kallas *The Lived Body*. För det andra är den subjektiva upplevelsen inte endast en sidoprodukt av det aktiva utförandet. Den är snarare en drivkraft till aktivt utförande. Då människan är aktiv reflekterar hon inte endast över objektiva komponenter som möjliggör görandet, utan även den upplevelsen som hon får genom utförandet. Den syn på människan som fortfarande i dagens läge starkt lever kvar är den så kallade dualismen. Dualism innebär att man ser på det fysiska och psykiska som två skilda saker. *The Lived Body* omfattar ej denna tanke. Då man är aktiv kan det kännas som att kroppen inte är en del av den medvetna upplevelsen. Människan märker inte hur stor andel kroppen har i de aktiviteter hon gör. Detta uppmärksammar människan först då hon känner trötthet eller smärta i någon del av kroppen. (Kielhofner 2002: 83 f.)

Människans kroppsliga upplevelser

Då vi upptäcker världen omkring oss sker det genom att vi med vår kropp tittar, känner, rör och undersöker omgivningen. Perception är inte endast en registrering och bedömning av sensorisk data, utan snarare en aktiv process som gör människan medveten om allt som finns omkring. Hur man upplever saker och ting har att göra med hur kroppen bemöter och förhåller sig till objektet i fråga. Genom att använda kroppen för att upptäcka, röra, lyfta, observera och så vidare, skapas en uppfattning och betydelse för begrepp som distans, riktning, tid, klarhet, resistans, flexibilitet och okändhet. Tanken bygger vidare på det som kroppen signalerar. Med andra ord sitter en mycket stor del av människans vetskap i hennes kropp. Kroppen utför dagligen en mängd saker utan att människan ens ägnar handlingen en tanke. Man kan konstatera att kroppen och psyke inte är två skilda saker, de ger bara olika aspekter på en och samma sak. (Kielhofner 2002: 84-87)

Allt som människan gör kan beskrivas från en objektiv synvinkel. Då beskrivs sådant som snabbhet, smidighet, flexion, extension, och så vidare. Men varje aktiva människa ser sitt eget görande endast subjektivt. Vi kan inte se objektivt på det egna agerandet utan att avbryta det som vi håller på med. Då människan lär sig nya aktiviteter som till exempel simma, cykla eller skida, måste hon till en början förhålla sig objektivt för att veta hur man skall göra. Därefter, för att lära sig aktiviteten, måste man prova sig fram för att skapa sig en subjektiv upplevelse. Efter att man lärt sig hur man gör, behöver man inte längre koncentrera sig på själva görandet, utan kan istället fokusera på den upplevelse och känsla som aktiviteten ger. Det är den subjektiva upplevelsen som styr människan vidare. Människan måste alltså finna den riktiga känslan av olika aktiviteter för att kunna utveckla sina förmågor och uppehålla intresset. (Kielhofner 2002: 87 f.)

Utförandekapacitet och funktionsnedsättning

Oberoende hurdan funktionsnedsättning en person lider av inverkar den förmodligen i någon grad på personens utförandekapacitet. Framförallt personer som via en traumatisk händelse drabbats av ett handikapp kan ha oerhört svårt att anpassa sig till den nya situationen. Kroppen känns kanske främmande, man lider av smärta eller så vet man inte längre hur man skall hantera eller styra sin kropp och sina extremiteter. Personer som lider av någon psykisk sjukdom har nödvändigtvis ingen fysisk funktionsnedsättning men har däremot en annan syn på verkligheten eller någon annan psykisk faktor som påverkar deras dagliga aktivitetsutförande. Ett exempel på en klientgrupp som genomgår en stor förändring i livet är de som lider av neglekt som följd av cerebrovaskulär trauma. Dessa personer känner inte längre igen den vänstra kroppshalvan som en del av dem själva. De måste genomgå en lång terapiprocess för att återfinna vänstra kroppshalvan och lära sig att beakta allt som finns till vänster om mittlinjen. (Kielhofner 2002: 88 ff.)

Att ha en funktionsnedsättning kräver av personen en hög anpassningsförmåga. Personer med funktionsnedsättning är tvungna anpassa en hel del; sitt sätt att utföra en aktivitet, sitt sätt att tänka och anpassning av omgivningen. Alla personer med funktionsnedsättning har en egen syn på sin nedsättning och upplever den subjektivt. De flesta klienter som genom ett trauma kommit att lida av en funktionsnedsättning känner ofta förtvivlan och upplever kroppen, eller en del av den, som främmande. Denna känsla av förtvivlan och obehag måste personerna lära sig att leva med och acceptera som en del av sig själv. De subjektiva känslorna bör man komma ihåg att beakta i en terapiprocess eftersom de utgör en stor del av människans utförandekapacitet. Man skall dock inte se på situationen enbart utgående från subjektiva känslor, men inte heller endast på basen av objektiva faktorer. Den subjektiva upplevelsen är dock mycket användbar i terapiprocesser. Genom att få personer att känna och uppleva subjektivt har man möjlighet till stora framsteg. (Kielhofner 2002: 96 f.)

4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Vi har utgått från tidigare forskning för att utforma syfte och frågeställningar för undersökningen. Syftet är att beskriva föräldrarnas erfarenheter av de hästrelaterade aktiviteternas inverkan på barnets vilja, vänjande och utförandekapacitet i vardagen. Med undersökningen eftersträvas en beskrivning av föräldrarnas erfarenheter av eventuella förändringar som de hästrelaterade aktiviteterna kan ha på barnets vilja, vänjande och utförandekapacitet i vardagen.

Frågeställningarna för undersökningen är:

1. Hur har barnets motivation och intresse till delaktighet i de dagliga aktiviteterna förändrats enligt föräldrarnas erfarenheter efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna?
2. Hur har barnets roll i de dagliga aktiviteterna påverkats enligt föräldrarnas erfarenheter efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna?
3. Hur har barnets rutiner och vanor i vardagen påverkats enligt föräldrarnas erfarenheter efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna?
4. Hur har utförandekapaciteten i dagliga aktiviteter påverkats enligt föräldrarnas erfarenheter efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna?

5 METODBESKRIVNING

Undersökningen är en kvalitativ studie som koncentrerar sig på specifika erfarenheter. Intervjuguiden (Bilaga 2) utformades enligt Kvaless (1997) kriterier för en kvalitativ undersökning. För att utforma intervjuguiden utgick vi från undersökningens syfte och frågeställningar. Intervjuguiden bestod av strukturerade teman som baserar sig på delar ur den valda teoretiska referensramen MOHO. Intervjuguidens teman strukturerades i en bestämd ordningsföljd med stödfrågor. Respondenterna utförde en pilottestning av intervjuguidens teman och de stödfrågor som intervjuguiden baserar sig på. Intervjuguiden pilottestades på två föräldrar vars barn har en funktionsnedsättning och som någon gång gått i ridterapi. Pilottestningen av intervjuguiden fungerade med önskvärt resultat. Intervjuguiden förändrades inte efter genomförd pilottestning. Pilottestningen gjordes för att försäkra att ämnet inte blir irrelevant för syftet med undersökningen.

Inklusionskriterierna för informanterna var att de är föräldrar till barn som under minst ett år gått och som fortfarande går i ridterapi vid Team Rufus i Kyrkslätt. Alla de föräldrar som uppfyllde inklusionskriterierna informerades via brev (Bilaga 1) som vi skickat till Team Rufus och som delats ut av Ingman-Friberg. Informanterna hade möjlighet att kontakta respondenterna eller ansvarig handledare rörande frågor kring undersökningen. Sammanlagt skickades nio informationsbrev ut varav fem föräldrar svarade och var intresserade av att delta i undersökningen. De intresserade föräldrarna lämnade tillbaka informationsbrevet till Team Rufus med underskrift om samtycke till deltagandet i undersökningen. Därefter kontaktades informanterna för att bestämma en passande tidpunkt för intervjutillfället. Genom informationsbrevet, som sändes ut innan intervjuerna, förbereddes informanterna och värdet av deltagandet i undersökningen klargjordes. Informationsbrevet är skrivet på både svenska och finska.

Vi valde att använda en öppen intervju eftersom få enheter undersöktes och vi var intresserade av föräldrarnas tankar och hur föräldrarna tolkar samt förstår ett visst fenomen. Respondenterna eftersträvade en lugn och bekant miljö för informanterna. Vi träffade alla informanter individuellt under ett av deras barns ridterapitillfälle vid Team Rufus. Kvale (1997) beskriver att sammanhanget där intervjun utförs har en stor betydelse för innehållet i intervjun (Kvale 1997: 118). Respondenterna träffade informanterna under ett tillfälle vid Team Rufus och undersökningsresultatet baserar sig på detta bearbetade material. Intervjun baserade sig på intervjuguiden med teman och stödfrågor. Intervjun fortskred enligt Kvaless (1997) rekommenderade metod, det vill säga som en vanlig konversation med ett specifikt syfte och en specifik struktur. Varje intervjutillfälle varade i cirka en till en och en halv timme. Den data som respondenterna var ute efter var ord, meningar och berättelser om

föräldrarnas erfarenheter om hur de hästrelaterade aktiviteter påverkar barnets vilja, vänjande och utförandekapacitet i vardagen. Intervjun inleddes med en sammanfattning av syftet med undersökningen. Därefter presenterades undersökningen, uppdragsgivare, mängden informanter och hur informationen kommer att bearbetas. Informanterna hade under intervjutillfället fria möjligheter att ställa frågor angående undersökningen. Intervjufrågorna var minimalt styrda och enbart inriktade på utvalda teman. Intervjufrågorna var korta och lätta att förstå. Enligt Kvale (1997) skall intervjufrågorna vara både korta och befriade från akademisk jargong (Kvale 1997: 122). Vi använde oss av inledande-, uppföljande-, specificerade-, direkta- och tolkande frågor i intervjun. Intervjuerna var personliga och detaljrika. Samtliga intervjuer spelades in för att underlätta transkriberingen. Respondenterna kände till informanternas namn och bakgrundsinformation om vardagslivet, vilket ansågs vara relevant information för undersökningen.

Alla intervjuer transkriberades genast efter intervjutillfället vid Team Rufus. Resultatet av intervjuerna var anteckningar och delvis transkriberade inspelningar som analyserades. De fem transkriberade intervjuerna utgjorde ett material på cirka 50 sidor. Då vi transkriberade materialet skrev vi allt på svenska även om två intervjuer gjordes på finska. Det transkriberade materialet delades upp enligt kategorier. Kategorierna hade utformats ifrån vilja, vänjande och utförandekapacitet.

Databearbetning var kvalitativ analys av materialet. De metoder för intervjuanalys som använts i undersökning var meningskoncentrering och meningskategorisering. Respondenterna har mer koncist formulerat de meningar som informanterna uttryckt. Långa uttalanden har avkortas och sammanfattas, vilket betyder att den väsentliga innebörden omformuleras i färre ord och intervjun kodas i olika kategorier. Detta har skett genom plus- och minustecken samt skalor. Genom att använda skalorna kunde vi ordna materialet enligt kliniska fenomen. Analysen har skett stegvis där det eftersträvats ett oavbrutet sammanhang mellan beskrivning och tolkning. Analysen har delats in i beskrivning, upptäckt och tolkning under intervjun samt analys av den utskrivna intervjun. Respondenterna har analyserat det transkriberade materialet skilt. Respondenterna analyserade alla intervjuer och gjorde sedan en jämförelse över analyserna. Respondenterna har även planerat kategorier och teman. Respondenterna har dessutom skapat sig en individuell uppfattning av materialets innehåll samt gjort en jämförelse med tidigare forskning. Det bearbetade materialet har sedan sammanställts till en enhetlig analys som presenteras i resultatredovisningen.

Etiska värderingar beaktades i hela forskningsprocessen. Vi utformade en plan för examensarbetet som godkändes vid Arcadas etiska råd. I undersökningen har respondenterna beaktat etiska frågor och avgöranden med hjälp av Kvales (1997) sju stadier; tematisering, planering, intervjusituation, underskrift, analys, verifiering och rapportering. Kvale (1997) beskriver även tre etiska riktlinjer för forskning om människor genom informerat samtycke, konfidentialitet och konsekvenser, som varit centrala delar i undersökningen med tanke på de etiska kraven. (Kvale 1997: 107) Informationsbrevet skickades ut via Team Rufus för att möjliggöra anonymitet för dem som inte hade intresse att delta i undersökningen. I brevet utlovade respondenterna anonymitet och att informanternas personliga integritet skyddas. Informanterna deltog frivilligt i undersökningen och var informerade om rätten att avbryta deltagandet när som helst under forskningsprocessen. Informanterna hade informerats om syfte, upplägning av undersökning och hur undersökningen kan påverka deltagarna. Under intervjutillfället hade alla informanter givit sitt samtycke till att vi spelade in intervjun. Intervjumaterialet sparas i Arcada efter att undersökningen är gjord. I analyskedet beaktades helheten och inte enskilda upplevelser för att säkra informanternas anonymitet. Det finns en mycket liten sannolikhet att känna igen någon ur undersökningen. Konsekvenserna av undersökningen har givetvis beaktats. Detta innebär att informanternas deltagande var försäkrat och att risken att någon deltagare skall lida skada är minimal. Vi har tillstånd av anhöriga och fotograf att använda de bilder som finns med i examensarbetet.

6

RESULTATREDOVISNING

Respondenterna för undersökningen har analyserat och bearbetat det transkriberade materialet från fem intervjuer som har gjorts vid ridterapistallet Team Rufus. Vi skapade övergripande temarubriker utgående ifrån undersökningens forskningsfrågor. Resultatredovisningen inleds med bakgrundsinformation om informanterna som ger en allmän överblick och relevant information om barnen. Indelningen i redovisningen har skett enligt följande teman: rutiner, roller och ansvar; motivation och intresse; motoriska färdigheter; sociala relationer och interaktionsfärdigheter. Tolkningen av de resultat som framkommit presenteras i undersökningens diskussionsdel i följande kapitel.

6.1 Bakgrundsinformation om informanterna

Barnen till föräldrarna som deltog i undersökningen var mellan 8 och 17 år och hade någon form av funktionsnedsättning. Det fanns variation i hur många år och hur många gånger per år barnen gått i ridterapi eller deltagit i andra hästrelaterade aktiviteter som till exempel ridläger. Barnen gick en till två gånger i veckan i ridterapi. Alla barn hade gått minst ett år i ridterapi och många av barnen hade påbörjat ridterapin i mycket ung ålder. Alla barn gick i skola eller lekskola, antingen integrerade i en normal klass med personlig assistent eller i specialskola. De

fem föräldrar som intervjuades beskrev barnens vardag hemma som aktiv och de flesta av barnen hade alla dagar något program vid sidan om skolan.

Fritidsaktiviteter som förekom i familjerna var simning, båtfärder, sherborne, promenader, cykling, gymnastik, bollsport, pilkastning, musik, Playstation, datorer, skidning, skridskoåkning, tv och bio. Familjerna hade individuella intressen och individuella skillnader gällande barnets deltagande i dessa gemensamma familjeaktiviteter. Förutom ridterapi pågick terapier som ergo-, fysio-, och/eller musikterapi. Föräldrarna var oftast engagerade i barnens olika terapier och i barnets fritidsaktiviteter. Många av barnen hade något slag av dags- eller veckoschema som stöd för vardagsaktiviteterna. Kommunikationen med barnen bestod av tal, bilder, stödtecken och/eller teckenspråk.

Barnens deltagande i vardagliga aktiviteter som att tvätta kläder, städa eller laga mat tillsammans med sina föräldrar varierade. Alla barn hade dock i någon form deltagit i en vardagssyssla i hemmet. Det fanns en stor variation bland familjerna kring hur mycket barnet deltog i olika gemensamma sociala aktiviteter och uppgifter. Ett fåtal föräldrar upplever vissa vardagliga, rutinmässiga sociala sammanhang, som utförs tillsammans med barnet, som påfrestande eller besvärliga och väljer hellre att utföra dessa på egen hand. Många av barnen har enligt deras föräldrar någon specifik talang som till exempel datorspel, imitation av beteende eller ord och bokstäver. De flesta familjer hade ett allmänt intresse för djur. Endel familjer hade ett sällskapsdjur, medan andra funderat över att skaffa ett djur. I de familjer som hade djur var barnet involverat i den dagliga djurskötseln.

Utbudet av anpassade hästrelaterade aktiviteter som kan erbjudas istället för ridterapi är bristfälligt. Många av familjerna hade prövat på ridlektioner i vanlig ridskola, men som inte hade fungerat för deras barn. Ridskolorna är sällan anpassade för personer med funktionsnedsättningar och hästrelaterade aktiviteter som till exempel utfodring eller ryktning av hästen var inte möjliga. Vissa föräldrar önskade dock att barnet kunde börja rida i en vanlig ridskolegrupp. Föräldrarna ansåg att ridning i grupp kunde ersätta lek med andra för de barn som har svårigheter att integrera sig i lekar med andra barn. Många föräldrar upplevde att ridterapi sällan rekommenderas som stöd för utveckling hos barn med funktionsnedsättningar.

6.2 Rutiner, roller och ansvar

Föräldrarna upplever att helheten och det strukturerade innehållet som ingår i de hästrelaterade aktiviteterna är av stor betydelse för barnen. Barnen var måna om att ta hand om hästarna och se till att hästens behov som till exempel utfodringen blir korrekt utförd. En förälder uttryckte sig med erfarenhet att *"helheten med ridterapi är viktig, både att sköta och rida hästen"*. Föräldrarna upplevde att de hästrelaterade aktiviteterna har en fysisk, emotionell och psykisk dimension eftersom aktiviteterna sker i interaktion med ett levande djur. Föräldrar uppfattade ett förbättrat självförtroende och självkänsla hos barnen i samband med den produktiva rollen i stallen. Rollen att få vara hästskötare och ryttare var en stor ära för barnen och de ville med eget initiativ aktivt delta i förberedelserna inför ridningen. Föräldrarna upplever att det kräver enorm tillit från barnen gentemot ridterapeuten för att deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna skall lyckas. Ridterapeutens verbala uppmuntran och positiva kroppsspråk upplevs vara meningsfullt för barnens motivation. Stallens rutiner och rollen som hästskötare och ryttare medför ett ansvar. Barnen har därigenom lärt sig att till en viss mån agera självständigt och samtidigt insett betydelsen av att vara delaktig i en aktivitet.

Många av familjerna är beroende av rutiner för att vardagen skall fungera och önskan om en ännu mer strukturerad vardag var allmän bland föräldrarna. Efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter har barnen visat sig ha lättare att inta och acceptera regler samt rutiner i hemmet. Föräldrarna anser att genom en förståelse för hästens behov, rutiner, vanor och vilja har barnen lärt sig att anpassa sig till regler som finns i stallen. Föräldrarna upplever att barnen har lättare att följa regler och rutiner i stallen än i hemmet. Många föräldrar upplever att det utvecklats en större flexibilitet och anpassningsförmåga hos barnen gällande förändringar i vardagsrutinerna efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter. Detta syns till exempel i vardags- och skolsituationer när man besöker nya ställen och deltar i främmande situationer utan schemalagd plan. För vissa familjer har det skapats nya rutiner kring stallbesöken. En förälder berättar om rutinerna och möjligheter kring besöken till Team Rufus *"I samband med ridterapi utförs andra ärenden som att äta på Hesburger och gå till butiken, som hon själv numera vill..."*

Barnens vardag består överlag av rutiner som skall följas, som till exempel skola, olika terapier, fritid och hobbyn. Rutiner i vardagen upplevs i familjen tidvis som utmanande att följa, de flesta barn behöver ständigt stöd och påminnelse. Vissa föräldrar upplever att de olika terapierna tar en för stor del av barnets fritid. Föräldrarna kunde se uttryck av stress hos barnen vilket de tror att bland annat kan bero på de krav rehabiliteringen och/eller habiliteringen ställer och den tid som bör reserveras. Detta innebär eventuellt att barnet måste

ge upp en del meningsfulla fritidsaktiviteter. Alla barn hade haft längre eller kortare pauser från ridterapi. Under pauserna mellan ridterapiperioderna fanns det variation hos barnen gällande deras saknad till hästarna och stallet. Flera föräldrar beskrev pausen som ett enormt rollbortfall hos barnet och många rutiner i vardagen förändrades eller togs bort. Flera föräldrar kunde märka beteendeförändringar och apati hos sina barn. Vissa föräldrar upplevde dock pausen som nödvändig med tanke på tiden för familjeaktiviteter som till exempel resor. Pausen i ridterapi var märkbar och beskrevs överlag som en tillbakagång i helheten.

Alla barn har ett eget och individuellt anpassat ridterapihäfte som föräldrarna upplever som viktigt. I ridterapihäftet skrivs vilken häst som ridits, sinnesupplevelser och vad som gjorts under terapitillfället. Genom ridterapihäftet kunde barnen på ett konkret sätt påvisa sin roll som ryttare för andra som till exempel släktingar, lärare, assistent och vänner. Bland vissa barn hade det via ridterapihäftet uppstått ett intresse för att klippa ut olika slags bilder från tidningar, gruppera dem och limma in bilderna i ett häfte eller göra kollage. Inför situationer som är obehagliga eller påfrestande för barnet, som till exempel läkarbesök eller blodprov, upplever föräldrarna sig kunna motivera och stöda barnet med diskussion kring ridterapihäftet, hästar och de hästrelaterade aktiviteterna.

6.3 Motivation och intresse

Terapihästarna och de hästrelaterade aktiviteterna finns i många barns tankar i vardagen. Detta syns bland annat i lekar, teckningar och samtalsämnen. I vardagliga situationer där hästar ingår i samtalsämnet uttrycker barnen spontan lycka och glädje. En förälder uttryckte sin erfarenhet genom att berätta *"Hon såg en älg ute på vår gård och sökte genast upp en borste, rem och filt, sedan frågade hon bestämt efter tränset och var med stor iver på väg ut på gården för att hälsa på älgen och ta en ridtur..."* Föräldrarna beskrev att barnen var ivriga och förberedde sig väl innan de skulle åka till stallet genom att packa rid utrustning och ridkläder. Enligt föräldrarna hade barnen lärt sig se och känna skillnad på de två terapihästarna. Det fanns också en stor variation gällande barnens intresse för de två hästarna. Alla föräldrar var av den åsikten att deras barn har ett gott självförtroende. Föräldrarna upplevde att hästarna och stallet är en viktig del av barnens liv. Barnen vågade pröva saker som de inte gjort förut och vågade ta risken att misslyckas i olika aktiviteter och sociala sammanhang. Barnen upplevs att ha, oberoende funktionsnedsättning, utvecklat större mod

och stolthet som föräldrarna anser vara direkt relaterat till de hästrelaterade aktiviteterna som sker i samband med ridterapi. Känslan som barnen får genom att kunna hantera och ha kontroll över hästen upplever föräldrarna att bidrar till en höjd självsäkerhet. Några barn verkar klara av att berömma sig själv i meningsfulla aktiviteter. En förälder berättar om hur barnet klarar av att berömma sitt kreativa arbete *"Titta så fint jag ritat, nog är jag duktig..."* Enligt vissa föräldrars erfarenheter kunde barnen, i synnerhet de äldre, ibland även ha svårigheter att medge sin talang inför föräldrarna vilket förvånade dem. Många barn har visat sig vara begåvade ryttare och föräldrarna upplever att barnen ser de hästrelaterade aktiviteterna som deras egna, personliga och meningsfulla aktivitet. Viljan har delvis förändrats efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter. Barnen upplevdes till exempel ha utvecklat en bättre förståelse för andras vilja. Enligt många föräldrar har barnens förmåga och mod till att på ett acceptabelt sätt uttrycka den egna viljan förbättrats.

Hästrelaterade aktiviteter fungerade i familjerna som en motivationskälla för barnet för att orka göra mindre trevliga saker som till exempel läkarbesök. En förälder berättar *"Djur väcker hennes motivation att också göra mindre trevliga saker..."*. Föräldrarna upplever att viljan av att delta i vardagliga aktiviteter ökat. I vardagen hade detta framkommit i motivationen att till exempel göra läxor, rita eller lära sig en ny sport. Föräldrarna tror att för att denna känsla skall uppkomma bör andra människor visa uppskattning och uppmärksamma de styrkor och resurser som finns hos barnet. Positiv feedback i aktivitet uppmuntrar och ger motivation till att fortsätta aktiviteten. Många föräldrar hade märkt en markant skillnad i barnets tålamod och initiativ i de flesta vardagliga aktiviteterna. I vardagen kunde detta betyda att barnet kunde sitta en längre stund tillsammans med familjen vid matbordet, vänta på sin tur, utföra skoluppgifter och spela eller leka under längre stunder. Vissa föräldrar upplevde att barnet bättre kunde slutföra en aktivitet. Föräldrarna ansåg att utförandekapaciteten hos barnen i vardagen hade förbättrats efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter. Detta syns i att barnen vågar pröva nya utmaningar och att inläring av de dagliga aktiviteterna förbättrats. Många dagliga aktiviteter är fortfarande utmanande men viljan till mer självständigt utförande är stor. De flesta föräldrar hade märkt att barnen blev noggrannare med sin hygien. En förälder beskrev upplevelsen *"tidigare måste man påminna honom om tandtvättning..."*. Andra dagliga aktiviteter som städning, byte av sängkläder eller hjälp vid matlagning kräver påminnelser anser föräldrarna. Många föräldrar upplever att barnen blivit duktigare på att imitera, vilket förenklar inläring av vardagliga aktiviteter. Vissa barn var noggranna med ordningen i sitt rum vilket föräldrarna kunde relatera till ordningen som måste upprätthållas i stallmiljön.

Föräldrarna upplever att de hästrelaterade aktiviteterna medfört ett höjt intresse för deltagandet i de gemensamma aktiviteterna som familjerna utför. Alla föräldrar som deltog i undersökningen upplevde ridterapi som väldigt nyttig för deras barn. Många av föräldrarna hade själva blivit intresserad av hästar och ridning. Föräldrarna trivs och kommer gärna med sitt barn till stallet även om färden för vissa är lång.

Många av föräldrarna ansåg att barnen var lätt distraherade i vardagen. De barn med koncentrationssvårigheter var i stallsmiljö påtagligt mer intresserade av och koncentrerade i aktivitetsutförandet. Föräldrarna upplever att till exempel utfodringen av hästarna är en aktivitet som barnen utför i full koncentration. Barnen är väldigt noggranna med att båda hästarna får den rätta mängden foder. Koncentrationsförmågan och noggrannheten har ökat betydligt i de vardagliga aktiviteterna efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna. *"Han har via ridterapi lärt sig att man måste koncentrera sig så att man inte ramlar av..."* Många av barnen har utvecklat en bättre koncentrationsförmåga gällande skolrelaterade uppgifter som att till exempel göra läxor, färglägga bilder och renskrivning och andra uppgifter eller aktiviteter som kräver noggrannhet.

6.4 Motoriska färdigheter

De hästrelaterade aktiviteterna har upplevts som stärkande fysiskt, psykiskt och socialt. Många föräldrar upplevde att barnen hade en förbättrad hållning, muskulatur samt en förbättrad fysisk styrka och balans. Förbättringen i barnets fysik märks tydligt i ridningen då barnet till exempel bättre klarar av att komma upp på hästryggen eller har en bättre uthållighet under ridningen. I vardagen kunde detta märkas i en förbättrad allmän kondition och vilja till att delta i olika fysiskt påfrestande aktiviteter. Att självständigt kunna gå upplever föräldrarna att höjer aktivitetsförmågan, självförtroende och ger en känsla av höjd självständighet. Detta märks i att barnet självständigt eller med hjälpmedel klarar av att gå och därmed vågar och vill ta del av nya aktiviteter. Vissa barn hade haft smärtor eller andra symtom i muskulatur, mage, höft eller rygg, vilka lindrats eller försvunnit helt i samband med ridningen. Ridningen har i samband med annan vård givit goda resultat i behandling av osteoporos, vilket varit en positiv överraskning för både föräldrar och vårdpersonal.

I och med en förbättrad allmän kondition har många barn visat ett ökat intresse för aktivitet. En förälder beskrev barnets ökade intresse *"blivit intresserad av att spela badminton en gång i veckan, fattar nu hur man slår med klubban..."*. De flesta föräldrar upplever att det hos deras

barn finns varierande problematik gällande kroppsuppfattningen. Föräldrarna antog dock att de hästrelaterade aktiviteterna har bidragit till förbättrad kroppsuppfattning och kroppskänedom. Vissa barn kunde efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter reglera och få förståelse för sina fysiska krafter. Behovet av djupstimulans i vardagen har därmed minskat avsevärt. En förälder beskrev sambandet *"Hon var hårdhänt också med djur innan ridterapi..."*. Föräldrarna trodde även att barnens förmåga att lyssna på sin egen kropp och förstå sig på dess signaler har förbättrats. Föräldrarna trodde detta berodde på den fysiska stimulans som fås under ridningen och i de andra hästrelaterade aktiviteterna som utförs i stallet. Detta har även medfört att vissa barn i vardagen numera klarar sig utan blöja. En förälder berättar *"Hon behövde förr blöja på dagen, jag tror att det finns en koppling mellan ridterapi och med att hon kan hålla sig torr under dagarna..."* Barnen kunde fysiskt eller verbalt uttrycka både fysisk och psykisk trötthet efter en barbacka ritt på hästen.

Nedsättningar i armar och händer upplevs av föräldrarna att kan tränas på ett naturligt sätt i de hästrelaterade aktiviteterna. Föräldrar märker att barnets motoriska färdigheter i de övre extremiteterna blivit smidigare. I vardagen kan den ökade styrkan och kontrollen i armarna samt händerna märkas i smidigare användning av till exempel bestick, spelkonsol, penngrepp och tandborstning. Föräldrarna upplever att barnet även utvecklat ett ökat intresse för deltagande i vardagliga aktiviteter som till exempel hjälpa till vid matlagning, vika tvätt, städa och påklädning. Föräldrarna har märkt att finmotoriken i händerna förbättrats avsevärt hos de barn som tidigare haft problem med att till exempel knäppa knappar och dra fast blixtlås. Även i de hästrelaterade aktiviteterna syns den förbättrade finmotoriken och tvåhandsfunktionen i och med att barnen mer självständigt eller helt självständigt bland annat kan sätta fast tränset, rykta och kratsa hovar. Förbättringen i handmotoriken förklaras av en förälder *"Numera sätter han fast tränset själv..."* Det upplevdes även att barnen numera har lättare i påklädning av skor eller stövlar samt kunna skilja på vänster och höger fot. Bättre fysisk kondition samt styrka förbättrar motivation och vilja i att mer självständigt kunna utföra dagliga aktiviteter. Hos barnen med svåra fysiska funktionsnedsättningar och som inte självständigt kunde utföra dagliga aktiviteter hade föräldrarna märkt en klart förbättrad samarbetsförmåga.

6.5 Sociala relationer och interaktionsfärdigheter

En gemensam faktor hos barnen var enligt föräldrarna en stark egenvilja. Föräldrarna ansåg att barnet numera på ett nytt sätt kan ta hänsyn till andra individers åsikter och tankar. De barn som under många år haft nära kontakt med hästar eller andra djur upplevs av föräldrarna som väldigt sociala individer med en berömlig social kompetens. Ett starkt samband med de hästrelaterade aktiviteterna upplever föräldrarna vara intresset även för andra djur än hästar. Detta märks i vardagen genom att barnen gärna bekantar sig med andra människors djur.

En annan synvinkel som föräldrarna hade angående den goda sociala kompetensen var att flera av barnen redan som spädbarn varit en hel del på sjukhus, det vill säga med främmande människor och miljöer, vilket kunnat befrämja utvecklingen av den sociala kompetensen. Vissa föräldrar beskrev att deras barn uttryckt ett ökat intresse för att mer självständigt delta i sociala sammanhang, som att till exempel åka till butiken och handla eller träffa skolkompisar på fritiden. En förälder berättade om hur påfrestade de sociala sammanhangen tidigare upplevts av barnet *"innan ridterapien var det jätte jobbigt att ens stiga ut ur bilen eller att komma in någonstans..."* Under hemfärden efter ridterapien har barnets förmåga till kontakt och växelverkan i flera fall förbättrats. Föräldrarna upplevde att barnen var mer närvarande och uppmärksamma.

Många av barnen upplevdes ta eget initiativ till självständigt utförande, men deltar ogärna i gruppaktiviteter. Den goda sociala interaktionsförmågan i de hästrelaterade aktiviteterna kan märkas i att barnen kommer bra överens med ridterapeuten och assistenten som deltar vid terapitillfällena. Föräldrarna antar att barnen vet vilken häst de rider. I möjlighet till val av häst visade många barn tydligt att de föredrog den ena hästen framom den andra. Att de föredrog den ena hästen märktes också när de sökte närkontakt med hästarna. De barn som använder ett verbalt språk hade på daghemmet, lekskolan eller i skolan börjat prata om andra barn vid namn. En av föräldrarna berättar *"pratar mer om barnen i lekis med namn, har skett i samband att hon börjat ridterapi..."* Detta fenomen hade uppstått i samband med de hästrelaterade aktiviteterna. En aspekt var att barnen lär sig kalla på hästen och får en omedelbar positiv respons. Den positiva responsen ansågs innebära att hästen är lyhörd för barnets signaler. En förälder berättar hur barnet uttrycker sig kring interaktionen med hästen *"Tolbert tittar på mig mamma..."*. Barnen har lättare att bekanta sig med nya människor och att få vänner i skolan eller lekskolan. Föräldrarna upplevde även att barnen som deltagit i hästrelaterade aktiviteter hade börjat favorisera vissa vänner. Föräldrarnas upplevelse var att de flesta barnen hade en favorit häst i stallet, vilket kan bero på allt från hästens utseende till dess lynne.

Ansvar för aktiviteter, aktivitetssammanhang och gruppsituationer upplevdes att fungera bättre i de hästrelaterade aktiviteterna än övriga aktiviteter som utförs i vardagen. Vissa barn använder stödtecken eller teckenspråk både i vardagen och i stallmiljö. Att använda stödtecken i stallmiljö hade motiverat vissa barn att även använda denna kommunikationsform för att bli förstådd i vardagen.

Att uttrycka känslor är för de flesta barn utmanande. Föräldrarna förklarade att barnen dock haft lättare att uttrycka känslor verbalt och/eller i kroppsspråket efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter. Vissa barn som kan kommunicera verbalt hade börjat uttrycka sina känslor och kunnat förklara eller berätta i vilket samband en viss känsla uppkommit. En förälder citerar sitt barn *"Jag var ledsen, jag grät i matbordet..."* Föräldrarna ser en märkbar självbelåtenhet i det barnet gör, speciellt i hästrelaterade aktiviteterna men också i de dagliga aktiviteterna i hemmet. Föräldrarna har dock svårt att veta specifikt var den bättre självbelåtenheten kommit ifrån med tanke på förändrade livssituationer och andra aktuella terapier, som ergoterapi eller fysioterapi. Den ständiga utvecklingen som barnet genomgår påverkar också barnets känsloupplevelser. I samband med de hästrelaterade aktiviteterna upplever föräldrarna att barnen har lättare för att uttrycka sina känslor både verbalt och i kroppsspråket. Alla föräldrar ser en spontan glädje och belåtenhet då barnet sitter på hästryggen och då de utför de övriga hästrelaterade aktiviteterna. Det finns variationer gällande hur mycket och på vilket sätt barnen berättar om eller visar sina upplevelser och känslor i samband med ridterapi. Många av barnen uttryckte sina känslor genom att sjunga glatt eller skratta hjärtligt efter ridterapi. Föräldrarna har upplevt att denna glädje även uppstått efter andra terapier eller aktiviteter som sherborne, simning och badminton, beroende på barnets intressen. Enligt föräldrarna upplevdes hästrelaterade aktiviteter som fysiskt och psykiskt krävande och utmattning syns i form av tillbakadragenhet, tystlåtenhet, fundersamhet eller trötthet. Hos de flesta barnen kunde föräldrarna även se en missnöjd sida. Föräldrarna trodde att denna missnöjda sida i barnet uppkommit på grund av funktionsnedsättningar som påverkar möjligheten till självständigt utförande. Enligt föräldrarna gav de hästrelaterade aktiviteterna även möjligheter till utlopp för obehagliga eller otrevliga känslor hos barnen.

Nya aktiviteter, även de hästrelaterade aktiviteterna, hade till en början hos några barn skapat en rädsla som föräldrarna uppfattade som självbevarelsedrift. Denna självbevarelsedrift och försiktighet ansåg vissa föräldrar att hade ett starkt samband med deltagandet i hästrelaterade aktiviteter. En förälder uttryckte denna upplevelse *"Att vara försiktig har han kanske förstått via ridterapi, man måste hålla i sig på hästryggen..."* Flera föräldrar hävdar ändå att deras barn njuter av att få rida på en häst.

7 DISKUSSION

I diskussionen reflekterar vi över undersökningens tolkning, resultat och metod. I resultatdiskussionen gör vi en tolkning av resultatet, jämför med tidigare forskning och framför med egna åsikter och synpunkter kring de erhållna resultaten. Vi jämför undersökningsresultatet till forskningar som beskrivs i bakgrunden och till undersökningens teoretiska referensram. I metoddiskussionen har vi funderat över de viktigaste delarna i undersökningen. Vi tar ställning till datainsamling, frågeställningar, metoder och resultat. Avslutningsvis presenterar vi förslag till fortsatt forskning kring ämnet.

7.1 Resultatdiskussion

I undersökningen beskrivs föräldrarnas erfarenheter av eventuella förändringar som de hästrelaterade aktiviteterna kan ha på barnets aktivitetsutförande i vardagen. Undersökning antyder på att barnens aktivitetsutförande i vardagen förändrats enligt föräldrarnas erfarenheter. Förändringarna berörde barnets vilja, vanor, roller och utförandekapacitet i de dagliga aktiviteterna. I detta kapitel reflekterar vi över de erhållna resultaten utgående ifrån den valda teoretiska referensramen och tidigare forskning.

Den teoretiska referensramen har fungerat enligt respondenternas förväntningar. Forskning påvisar att MOHO-teorins delar vilja, vanor, roller och utförandekapacitet påverkas av hästen och stallmiljön (Bracher 2000: 277). Young (2005) har utformat en tabell som beskriver hur olika hästrelaterade aktiviteter kan kopplas till aktivitetsutförandet i vardagen. Tabellen har fungerat som ett verktyg och stöd i tolkning av analys.

Rutiner, roller och ansvar

Roller, rutiner och ansvar har i undersökningen konstaterats ha ett nära samband till de hästrelaterade aktiviteterna. Enligt tidigare undersökningar skapar deltagandet i de

hästrelaterade aktiviteterna trygga rutiner och regelbundenhet. Young (2005a) beskriver betydelsen av att ha en egen roll i en aktivitet och känslan av att vara behövd. (Young 2005a: 122) De hästrelaterade aktiviteterna har enligt föräldrarnas upplevelse påverkat barnens vardag och rutiner. Barnen har utvecklat en bättre förståelse för betydelsen av de dagliga rutinerna. Samtidigt har barnen blivit mer flexibla gällande oförutsägbara förändringar i vardagen.

Kielhofner (2002) beskriver att vanor och roller i vardagen hjälper människan att hantera sin omgivning och ger en viss ordning i den fysiska, temporala och sociala tillvaron. Vanorna hjälper människan att utnyttja, anpassa och arrangera de varierande händelserna i vardagen. (Kielhofner 2002: 65-69) Vissa rutinerade mönster från de hästrelaterade aktiviteterna har kunnat överföras och anpassas i barnens vardag. Föräldrarna beskrev att barnen blivit bättre på att hålla ordning i till exempel sitt rum.

Young (2005) antyder att hästrelaterade aktiviteter som allmän rengöring av stallet och ridplanen bidrar till att förstå betydelsen av renlighet och ordning i hemmet (Young 2005: 82). Vi anser att rutiner, roller och ansvar är nödvändiga i utförandet av de hästrelaterade aktiviteterna. Vi finner att rutiner, roller och ansvar även behövs för att klara av de utmaningar som de dagliga aktiviteterna medför. Rutiner, roller och ansvar hjälper också befrämjar också det psykiska, fysiska och sociala välmåendet. Hela konceptet i de hästrelaterade aktiviteterna finner vi att ger en stabil grund för att främja utvecklingen av rutiner och roller i vardagen.

Föräldrarna upplevde att självförtroendet och självkänslan hos deras barn ökat vilket eventuellt kunnat ha ett samband med den betydelsefulla rollen i samband med utförandet av de hästrelaterade aktiviteterna. Barnen lär sig efter en tid rutinerna och reglerna i de hästrelaterade aktiviteterna, vilket gör att utförandet till en viss del automatiseras. Vi märker att vissa hästrelaterade aktiviteter har utformats till en vana för barnen. Aktiviteterna fungerade effektivt och hade upprepats under flera tillfällen. Då barnen till exempel ryktar hästen vet barnet utan någon vidare eftertanke exakt var borstarna skall hämtas, vilken borste som skall användas och hur de skall borsta hästen. Enligt Kielhofner (2002) utvecklar människan vanor som förenklar och automatiserar bekanta aktiviteter (Kielhofner 2002: 65 f.). Vi finner att vanorna som skapas i samband med de hästrelaterade aktiviteterna kan tillämpas i vardagen. Vi tror även att de vanor som automatiseras i de hästrelaterade aktiviteterna kan ge en förståelse för vanornas betydelse i vardagen. Då barnen skapar vanor i vardagen anser vi att aktivitetsutförandet förenklas och eventuellt försnabbas.

Rollen som hästskötare upplevdes enligt föräldrarnas erfarenheter vara tillfredställande för barnen. Barnen var stolta över att vara ryttare och genom ridterapihäftet kunde barnen

förstärka och bevisa sin roll för andra. I samband med ridterapi och de hästrelaterade aktiviteterna får barnen möjlighet att internalisera sig i en meningsfull roll, i detta fall som hästskötare och ryttare. Kielhofner (2002) menar att barn med funktionsnedsättning ofta har svårt att internalisera sig i en roll. Detta kan bero på att en person med funktionsnedsättning har svårare att utföra en aktivitet eller att det inte ges en möjlighet till att internalisera sig i en roll. (Kielhofner 2002: 75-78) Enligt föräldrarnas erfarenheter påverkas barnens roller av miljö och omgivning. Barnen vet hur de skall agera i bestämda situationer i stallet. Vi tror att barnen har enklare att veta vad som förväntas av dem i rollen som hästskötare och ryttare än i en roll där de utför dagliga aktiviteter. De hästrelaterade aktiviteterna i Team Rufus är anpassade efter varje barns enskilda behov. Detta gör att varje barn upplever sin roll som ryttare speciell. Enligt föräldrarna påverkades många aktiviteter i vardagen av att barnen skapat en roll som ryttare. Rollen ger barnen stolthet, mod och glädje vilket gör att tråkiga eller påfrestande dagliga aktiviteter blev enklare att utföra. Kielhofner (2002) menar att roller påverkar de dagliga aktiviteterna. Varje roll innehåller någon form av aktivitetsutförande. (Kielhofner 2002: 72-75) Vi har funnit att varje roll som människan internaliserar sig i medför ett ökat självförtroende, speciellt då rollen innehåller ett aktivitetsutförande som individen upplever vara meningsfull. Enligt föräldrarnas erfarenheter har deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna gagnat barnet i utvecklingen av att kunna skapa sig nya roller.

Enligt föräldrarna upplevde barnen stallmiljön stabil och barnen kunde njuta av deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna. På liknande vis beskriver Kielhofner (2002) att omgivningar som upplevs stabila gynnar en lyckad prestation (Kielhofner 2002: 63 ff.). Enligt föräldrarna klarar barnen efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna bättre av att fokusera på aktivitetsändamålet både i de dagliga aktiviteterna och i stallmiljön. Kielhofner (2002) beskriver samma fenomen där upprepade beteenden i ett bekant sammanhang hjälper människan att filtrera bort sådana faktorer som är irrelevanta för aktivitetsändamålet (Kielhofner 2002:63 ff.). Inlärd beteenden, vanor och regler som finns i de hästrelaterade aktiviteterna gick enligt föräldrarna att i en viss mån integreras i andra miljöer. Young (2005) beskriver att de hästrelaterade aktiviteterna kan stöda människan i att förstå aktivitetens innehåll och betydelse i vardagen (Young 2005: 82). Kielhofner (2002) menar att då människan skapat sig vanor och inlärd beteenden kan hon utföra aktiviteter även i obekanta omgivningar (Kielhofner 2002: 65 f.). Alla barnen hade under flera års tid gått i ridterapi och var väl bekanta med stallmiljön. Vi tror att detta med stor sannolikhet även har påverkat föräldrarna och deras synpunkter på hur de hästrelaterade aktiviteterna inverkar på barnets aktivitetsutförande i vardagen. På basen av föräldrarnas erfarenheter tror vi att de

hästrelaterade aktiviteterna ger barnen positiva upplevelser, en känsla av självständighet och lycka.

Föräldrarna beskriver hur barnen i sina lekar härmar vissa hästrelaterade aktivitetsmönster. Föräldrarna anser att de hästrelaterade aktiviteterna lämpar sig för deras barn och ger möjligheter för utlopp av individuella känslor och behov. Kielhofner (2002) beskriver att alla människor har en personlig karaktär och ett individuellt sätt att fungera på (Kielhofner 2002: 65-69). Eftersom barnen härmar de hästrelaterade aktiviteterna i sina lekar tror vi att kan vara ett tecken på att de är betydelsefulla för barnet. Det verkar som att de barn som har få erfarenheter av att leka skapar idéer till lek via hästrelaterade aktiviteter. Vi tror också att lekar, som innehåller liknande aktivitetsmönster som de hästrelaterade aktiviteterna, kan bidra till att det är enklare att kunna delta i grupper och/eller leka tillsammans med andra barn. Vid ridterapi tillfällen finns ständig kontakt till både hästen, ridterapeuten och eventuella assistenter.

Motivation och intresse

Intresset av hästar och hästrelaterade aktiviteter syns enligt föräldrarna påtagligt i vardagen. Barnen uttryckte lycka och glädje i sammanhang och situationer där hästrelaterade aktiviteter uppkom eller diskuterades. Kielhofner (2002) menar att intressen påverkas av personliga upplevelser och erfarenheter som ger människan en uppfattning om sina styrkor och resurser i förhållande till olika aktiviteter. Människan tenderar naturligtvis att tycka om sådana aktiviteter som hon är bra på. (Kielhofner 2002: 45) Föräldrarna upplever att barnen känner en stor lycka och kunnande vid deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna. Denna lycka märks i att barnen lättare motiveras och uppmuntras till aktivitet i vardagen. Håkansson et al. (2007) beskriver att individer som deltagit i hästrelaterade aktiviteter upplevde en känsla av glädje och ständig närvaro (Håkansson et al. 2007: 7). Föräldrarna berättar om hur deras barn många dagar i förväg förbereder sig inför ridterapi med att till exempel packa sin väska. Håkansson et al. (2007) beskriver att belåtenhet syns i form av skratt och leende både under och efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter (Håkansson 2007:7). Känslan som uppstår i samband med att kunna ha kontroll över hästen upplever föräldrarna att har bidragit till ett höjt självförtroende hos barnet. Detta fenomen bekräftar Bracher (2000) genom att beskriva hur viljan påverkas av att kunna kontrollera, klara av att manövrera och sköta hästen (Bracher 2000: 278). Föräldrarna upplever att viljan till mer självständigt utförande har ökat. Kielhofner (2002) beskriver att människans personliga förmågor, värderingar och intressen påverkar individens aktivitetsutförande och val av aktiviteter. Värderingar som skapas i samband med aktiviteter hjälper människan att upptäcka nya aktivitetsmöjligheter.

(Kielhofner 2002: 57 ff.) Föräldrarna upplevde att barnen även blivit modigare och därmed vågar pröva nya aktiviteter som tidigare upplevts skrämmande, motbjudande eller ointressanta. Enligt Kielhofner (2002) styr viljan i en hög grad vilka möjligheter som människan väljer att utnyttja och vilka utmaningar hon vågar pröva på (Kielhofner 2002: 59). En stor fördel i de hästrelaterade aktiviteterna är att de ger en känsla av lycka innan och under aktivitetsutförandet samt efter att aktiviteten avslutats. Utgående ifrån de erfarenheter vi fått ta del av har de hästrelaterade aktiviteterna visat sig fungera som en motivationskälla och som ett glädjeämne i familjen.

Många föräldrar upplever att deras barn blivit mer noggranna och intresserade av aktiviteter som berör den egna hygien. De barn som fysisk har möjlighet att utföra aktiviteter som berör den egna hygien har i samband med deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna börjat ta eget initiativ till mer självständigt utförande. Enligt Young (2005) kan de hästrelaterade aktiviteterna ha en inverkan på många vardagliga aktiviteter. Deltagandet i hästrelaterade aktiviteter skapar en känsla av meningsfullhet och hjälper individen att träna förmågor som behövs i det dagliga livet. (Young 2005: 81 f.) Vi anser att människans grundbehov som till exempel att kunna sköta sin egen hygien är viktiga för individen. Vi tror att speciellt för barn i adolescensen är det extra viktigt att kunna ta hand om sin egen hygien.

De flesta föräldrar som deltog i undersökningen har fått ett intresse för hästar. Flera föräldrar hade även funderat på att själv börja rida. Vi tror att föräldrarnas intresse för hästar och de hästrelaterade aktiviteterna stöder barnet både till framgång i ridterapi och ökat intresse till andra aktiviteter. Vi uppfattar att barnens motivation till aktivitet har ett starkt samband med föräldrarnas värderingar, normer och tankar kring aktiviteten och aktivitetssammanhanget. Eftersom föräldrarna accepterar och visar en positiv attityd till de hästrelaterade aktiviteterna tycker vi att de bekräftar barnets egna värderingar om aktivitetens betydelse och meningsfullhet. Kielhofner (2002) förklarar att genom att följa allmänna värderingar känner människan sig accepterad. Människan kan varken gå emot sina egna eller allmänna värderingar utan en känsla av skam, skuld, misslyckande och otillräcklighet. (Kielhofner 2002: 50 ff.)

Motoriska färdigheter

De motoriska färdigheterna har enligt föräldrarna förbättrats på många olika plan. Enligt Young (2005) kunde det konstateras att människan genom hästen förstår behovet av hälsa, motion, kondition, kroppsuppfattning och balans. (Young 2005: 82) Efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter anser föräldrarna att barnen fått en bättre hållning, allmän kondition, muskulatur, styrka och balans. Barnen orkade numera delta i olika fysiskt påfrestande

aktiviteter. Flera av barnen hade även varierande smärtor i kroppen som antingen blivit lindrigare eller helt försvunnit. Vi finner att då den allmänna konditionen förbättras orkar barnet träna och utföra dagliga aktiviteter. Vi tror att eftersom de hästrelaterade aktiviteterna är så pass konkreta förenklar de inläringen av andra motoriskt krävande aktiviteter.

Hästrelaterade aktiviteter ger dessutom möjligheter till individuella upplevelser och aktivitetsmål. För att förmågor skall uppehållas, utvecklas och förbättras krävs det enligt Kielhofner (2002) upplevelser och förståelse av aktivitetens innehåll och betydelse. (Kielhofner 2002: 87 f.)

Enligt föräldrarna fanns det varierande problematik gällande barnens kroppsuppfattning. Kroppsuppfattningen hade dock förbättrats avsevärt efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna. Barnen hade bland annat börjat lära sig skillnad på höger och vänster kroppshalva. Håkansson et al. (2007) beskriver att rörelserna på hästryggen är symmetriska och bilaterala. Med hjälp av hästens rörelsemönster kan människans motorik utvecklas. Känslan som ryttaren får på hästryggen skapar både en förändrad uppfattning av de egna motoriska färdigheterna och en förändrad perception. En förbättrad balans och motorisk kontroll förstärker individens jagbild. (Håkansson et al. 2007: 2) Människokroppen och fysiologin påverkar i en hög grad kapaciteten till aktivitetsutförande (Kielhofner 2002: 81 ff.). Kroppsuppfattningen och motoriken är viktiga komponenter till ett självständigt utförande i dagliga aktiviteter och barnets kroppsuppfattning och motorik både i de nedre- och övre extremiteterna kan främjas i samband med de hästrelaterade aktiviteterna.

Föräldrarna beskrev att hästrelaterade aktiviteter kunnat ge barnen en bättre förståelse för användningen av sina fysiska krafter. I samband med ridningen upplevde föräldrarna att barnen kunde tillfredsställa behov av djupstimulans. Föräldrarna upplevde att barnen hade fått en bättre förmåga att lyssna på sin egen kropp och dess signaler. Enligt Kielhofner (2002) kan människan genom att använda kroppen för att bland annat upptäcka, röra, lyfta och observera skapa en uppfattning och betydelse för begrepp som riktning, distans, tid, klarhet, resistans, flexibilitet och okändhet (Kielhofner 2002: 84-87). Vi tror att barnen lär sig känna sin kropp och kroppens behov på ett naturligt sätt via de hästrelaterade aktiviteterna. Genom att se och få uppleva hästens behov tror vi att barnet har lättare att skapa sig en förståelse över den egna kroppen och dess naturliga behov.

Funktionsnedläggningar kan enligt föräldrarna tränas på ett naturligt sätt i samband med de hästrelaterade aktiviteterna. Motoriken i de övre extremiteterna hade enligt föräldrarnas erfarenheter förbättrats avsevärt i samband med deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna. Även finmotoriken i händer och fingrar hade förbättrats vilket underlättade utförandet av

många dagliga aktiviteter. Ett flertal forskningar (Young 2005, Håkansson 2007, Bracher 2000) som redovisas i undersökningens bakgrund talar för att ridning har en positivt stärkande inverkan på människans gång vilket även upplevts av föräldrarna. Enligt föräldrarnas erfarenheter hade ridning i samband med behandling av osteoporos gett positivt överraskande resultat. Utförandekapaciteten påverkas då nya färdigheter utvecklas hos individen. (Bracher 2000:279 f.: Kielhofner 2002: 81) Eftersom motoriken i de övre extremiteterna, speciellt finmotoriken, hade förbättrats avsevärt i samband med deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna tror vi att fler aktiviteter som utförs i barnets vardag förenklats. Vi tycker att genom de hästrelaterade aktiviteterna kan finmotoriska färdigheter med fördel tränas ifall individen är intresserad och motiverad av hästrelaterade aktiviteter.

Sociala relationer och interaktionsfärdigheter

Enligt föräldrarna hade barnen lättare att uttrycka känslor både verbalt och/eller i kroppsspråk efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter. Flera av barnen kunde numera relatera en viss känsla till en specifik situation. Young (2005) beskriver att kommunikation och beteende hos individen själv och andra kan relateras till förståelsen av hästens reaktioner. (Young 2005: 82) Hästrelaterade aktiviteter ger både fysiska, psykiska och sociala upplevelser. Ett barn upplever genom sin kropp och sina känslor. (Bracher 2002: 279) Föräldrarna upplever att hästrelaterade aktiviteter är både fysisk och psykiskt påfrestande för barnet. Young (2002) förklarar att utförandekapaciteten är individuell och de hästrelaterade aktiviteterna bör anpassas till personlig nivå för att de skall kännas meningsfulla och möjliga för individen. De hästrelaterade aktiviteterna kräver ett ständigt samarbete mellan människan, hästen och omgivningen. (Young 2002: 80) Vi tycker förmågan att uttrycka sina egna känslor är betydelsefull och kan tränas i samband med de hästrelaterade aktiviteterna. Vi tror att barnen känner sig förstådda och accepterade genom hästens tydliga respons gentemot dem.

Hästrelaterade aktiviteter utvecklar självkänslan på grund av många olika faktorer. (Young 2005a: 122) Utgående från föräldrarnas erfarenheter kan vi se att de positiva förändringarna stärker jagbilden och ökar motivationen, vilket också konstaterats av Bracher (2002). Föräldrarna har positiva erfarenheter gällande barnets självförtroende och hur barnet upplever sig själv. Föräldrarna anser också att barnen bättre kan ta hänsyn till andra individer. Detta har konstaterats ha ett samband till de hästrelaterade aktiviteterna enligt Young (2005). Det har konstaterats att hästrelaterade aktiviteter har en positiv inverkan på självkänslan, självsäkerheten och det egna jaget (Young 2005: 82). Föräldrarna ansåg att barnen även kunde visa missbelåtenhet. I samband med de hästrelaterade aktiviteterna tror vi att barnen har lättare

att få utlopp för även obehagliga känslor. Vi tycker att aktiviteter som kan framkalla både positiva och negativa känslor och känslonyanser är till fördel för utvecklandet av jagbilden.

Föräldrarna upplevde att barnen blivit mer försiktiga och fått en bättre uppfattning om självbevarelse-driften. Young (2005b) beskriver att en ökad förståelse av människans självbevarelse-drift kunnat påvisas hos de individer som deltagit i hästrelaterade aktiviteter. Samtidigt har det också kunnat påvisas ett ökat mod och ett slags risktagande hos barnen i samband med deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna. (Young 2005b:173) Enligt Kielhofner (2002) är självkontrollen en viktig del för att kunna fungera effektivt och ändamålsenligt. (Kielhofner 2002: 45-50) Självbevarelse-driften hos varje individ är viktig. Uppmärksamhet och förståelse till när en aktivitet är farlig och hur man kan undvika olycksfall tycker vi är viktiga egenskaper hos alla människor.

Föräldrarna upplever att barnen utanför stallmiljön blivit mer lyhörda för andra människor och deras behov. Deltagandet i hästrelaterade aktiviteter kräver enligt Young (2005a) en förmåga till interaktion och kommunikation. Barnen lär sig att bättre lyssna till hästens signaler och ridterapeutens instruktioner (Young 2005a: 122). Enligt föräldrarna har barnen lärt sig att hästarna är individuella med olika särdrag. Detta har eventuellt gjort det lättare för barnen att se skillnad på individer i sociala sammanhang och därmed även lärt sig varför de bättre kommer överens med vissa individer. Barnen pratade om andra barn vid namn och favoriserade vissa vänner i skolan eller lekskolan. Detta har skett i samband med barnens deltagande i hästrelaterade aktiviteter. Vi tror att barnen favoriserar den ena hästen eftersom barnet eventuellt har lättare att registrera den hästens signaler, dess lynne och utseende. Enligt Young (2005) lär sig barnen om sin egen och andras personlighet genom att förstå hästens lynne (Young 2005: 82). Eftersom hästen alltid försöker förstå människan ger det barnet en känsla av att bli förstådd oberoende av barnets kommunikationsfärdigheter. Barnet kan med små rörelser och/eller beröringar få hästen att omedelbart reagera, vilket vi tror att ytterligare ger barnet en känsla av självständigt utförande och att bli förstådd.

7.2 Metoddiskussion

Informanterna är föräldrar till ett barn med någon form av funktionsnedsättning som gått minst ett år och fortfarande går i ridterapi. Informanterna kunde kontaktas via ridterapistallet Team Rufus som fungerade som vår samarbetspartner i undersökningen. Vi valde att kontakta informanterna via Team Rufus för att skydda identiteten för dem som valde att inte delta. Vi

skickade sammanlagt ut nio informationsbrev till Team Rufus. Fem av nio föräldrar som fått informationsbrevet valde att delta i undersökningen. Informanterna som deltog i undersökningen visade sig vara positiva och engagerade.

Efter att vi formulerat syfte och frågeställningar för undersökningen sökte vi efter teori som sedan fungerat som stöd för undersökningen. Teoridelen i bakgrunden är omfattande och beskriver relevant information som stöder undersökningens syfte. Syfte och frågeställningar i undersökningen var välformulerade för att kunna besvaras. Frågeställningarna var dock övergripande och kunde inte besvaras enligt förväntad noggrannhet. Några långtgående slutsatser går inte att göra eftersom undersökningen endast berörde fem föräldrars erfarenheter. Förutom det låga antalet informanter var perioden för undersökningen för kort för att kunna göra en mer övergripande analys av de erfarenheter som uppkommit i intervjuerna.

Metoden för undersökningen var ändamålsenlig med tanke på syfte och frågeställningar. Den strukturerade intervjuguiden med teman underlättade tolkning och registrering av insamlad data. Det var dock tidskrävande att genomföra intervjuerna samt hitta passande tidpunkter för informanterna. Det var en utmaning att utveckla en intervjuguide med teman och stödfrågor. Intervjuguiden har omarbetats många gånger innan den kunde tillämpas i den egentliga undersökningen. Efter att vi utfört pilottestningen av två föräldrar kunde vi konstatera att intervjuguiden är så pass välarbetad att den kan ge klara riktlinjer med tanke på syfte och frågeställningar i undersökningen. Intervjuguidens struktur och form ger en möjlighet att få fram de erfarenheter som är relevanta för undersökningens frågeställningar. Intervjuguiden var lätt att använda och uppfölja eftersom det endast fanns några få teman med klar struktur och temainriktade stödfrågor. De teman som intervjuguiden innehöll var dock för övergripande och inte tillräckligt specificerade för att kunna sammanställa ett noggrant resultat. Intervjuguiden kunde vidareutvecklas för att bli mer fullständigt och tillräckligt specifik.

Det visade sig vara värdefullt att spela in intervjuerna eftersom de var långa och informativa. Det skulle ha varit omöjligt att hinna, även om båda respondenterna deltog under intervjutillfället, att anteckna eller minnas all den information som uppkom i samband med intervjun. Dessutom har vi i efterhand kunnat gå tillbaka till de inspelade intervjuerna vid eventuella oklarheter. De inspelade intervjuerna transkriberades delvis och kategoriserades enligt teman. Vi transkriberade de inspelade intervjuerna och lämnade bort vissa påståenden eller berättelser som inte berörde undersökningens syfte.

Resultatet av intervjuerna påverkades troligen av flera olika faktorer. Informanterna intervjuades i Team Rufus utrymmen under ett av deras barns ridterapi tillfällen. Distraherande

faktorer i omgivningen som oljud, intresset av att följa med vad som hände på ridplanen och andra djur som fanns i stallet inverkade eventuellt som störande faktorer under intervjutillfället. Jacobsen (2007) påpekar att ju mer man vill förstå och gå på djupet i undersökningen desto fler intervjuer med samma informant borde göras (Jacobsen 2007: 95-102). Resurserna för denna undersökning räckte inte till för att följa Jacobsens (2007) rekommenderade metod. För att tydligare kunna tolka föräldrarnas erfarenhet borde tiden för undersökningen ha varit mycket längre och att minst två intervjuer per informant borde ha utförts. En annan förbättring skulle vara att ha haft möjligheten att intervjua båda föräldrarna och/eller andra familjemedlemmar som levde i barnets vardag. För att uppnå ännu större validitet och reliabilitet i undersökningen borde ett större antal informanter intervjuas och mer specifika teman användas.

Undersökningen är begränsad men kan dock ge vissa riktlinjer för hur man kan nå de erfarenheter som upplevts i samband med hästrelaterade aktiviteter. Intervjuguiden kunde utvecklas till mer specifika teman. Eventuellt kunde även en enkät utvecklas för att få fram flera specifika erfarenheter med en större mängd informanter. De barn, vars föräldrar deltog i undersökningen, hade alla gått i ridterapi under flera års tid. Det kunde ha varit intressant och till undersökningens fördel att även intervjua föräldrar vars barn nyligen inlett ridterapi. Det hade även varit intressant att intervjua flera föräldrar för att få ett mer heltäckande resultat kring metodens användning och funktion. Det finns stora möjligheter och behov till fortsatt forskning kring ämnet om hur hästrelaterade aktiviteter påverkar individens aktivitetsutförande i vardagen.

7.2.1 Implikationer och fortsatt forskning

Visionen är att undersökningen skall vara till nytta för både företaget Team Rufus, andra liknande verksamheter, ergoterapeuter, de föräldrar som deltagit i undersökningen och andra föräldrar vars barn går i ridterapi. Vi kunde tänka oss att undersökningens resultat kan uppmärksamma ergoterapeuter att använda hästrelaterade aktiviteter som ett medel inom ergoterapin. Hästrelaterade aktiviteter som används i ett terapeutiskt syfte är mångdimensionella. Inom ergoterapin kunde dessa dimensioner koncentreras på bland annat

sinnesstimulering, sensorisk integration och träning av spatial kroppskänedom samt utveckling av färdigheter som till exempel träning av dagliga aktiviteter, sociala och motoriska färdigheter. Utgående ifrån undersökningens resultat kan även kommunikation och interaktionsfärdigheter med fördel tränas tillsammans med hästen. Genom hästrelaterade aktiviteter kunde ungdomar eller unga vuxna träna ansvarstagande och andra viktiga färdigheter som behövs vid ett självständigt liv. Att använda hästen som medel i ergoterapi kan motivera hästintresserade individer till träning. I undersökningen uppkom även nyttan med hästrelaterade aktiviteter i behandling av osteoporos i samband med medicinsk vård.

Några förslag gällande fortsatta undersökningar kring ämnet. Finska begreppsdefinitioner inom de hästrelaterade aktiviteterna och dess innehåll borde göras. Detta vore till nytta eftersom begreppsanvändningen är varierande olika världsdelar i mellan. Kartläggning av hur ergoterapeuten kunde använda sig av de hästrelaterade aktiviteter som ett medel för en lyckad ergoterapiprocess kunde undersökas. Det kunde ge fler riktlinjer och en större förståelse för vilka hästrelaterade aktiviteter som kan användas inom ergoterapin för att förbättra vilja, vänjande och utförandekapaciteten. De teman som vi använt i undersökningen kunde ytterligare spjälkas upp i mer specifika delar. Undersökningar som endast beaktar en av de tre delar; vilja, vänjande och utförandekapacitet som beskrivs i MOHO vore bra. Det vore också intressant med fler undersökningar kring ergoterapeutens roll i samarbete med ridterapeuten.

8 SLUTORD

Arbetet har gett oss ökade insikter i intervjuens delsteg, analys av det transkriberade materialet och tolkning av analys. Vi har även försökt skapat en förståelse kring föräldrarnas erfarenhet av hästrelaterade aktiviteternas inverkan på barnets vardag. Informanterna beskrev med erfarenhet att barns samvaro med hästarna var meningsfulla, stimulerande och positiva upplevelser som för många hade en betydande inverkan på barnets aktivitetsutförande i de dagliga aktiviteterna. Enligt de erfarenheter som uppkommit är de hästrelaterade aktiviteterna en god inlärningskälla för andra aktiviteter och kan ge daglig aktivitet en ny och realistisk dimension. Aktiviteter kan upplevas mer meningsfulla och aktivitetens innehåll kan bli mer förståeligt. De hästrelaterade aktiviteterna innehåller en mängd olika delmoment som ger möjligheten att träna specifika färdigheter för att fysiskt klara av att utföra aktiviteten eller ge en förståelse av betydelsen att utföra aktiviteten. Enligt erfarenheter kunde barnet via hästen vara aktiv, delaktig i tillvaron, känna närhet och omedelbar respons i handlingar genom hästens direkta reaktioner. En häst kan med fördel användas som ett medel i en terapiprocess

för att uppnå uppsatta mål. Hästen kan med fördel även fungera som en trogen vän som behandlar alla människor likvärdigt.

Trots att undersökningen är begränsad och inte kan generaliseras kan vi avslutningsvis ändå framhålla att de hästrelaterade aktiviteterna stöder vilja, vänjande och utförandekapaciteten i de dagliga aktiviteterna.

Källförteckning

All, Anita C. 1999. Animals, Horseback Riding, and Implications for Rehabilitation Therapy. I: Journal of Rehabilitation. s. 49-56.

Björqvist, Ulrike. 2009. Naturnära omsorg. Utgivare arbetsteam Björqvist/Louhi-Timmerbacka, Kårkulla samkommun. Tryck Oy Arkmedia Ab Vasa. 58 s. ISBN 978-951-96391-7-8.

Bracher, Maggie. 2000. Therapeutic horse riding: What has this to do with Occupational therapists? I: British Journal of occupational therapy. Nr 6. s. 277-282. ISSN 0308-0226

Deutsches Kuratorium für Therapeutisches Reiten. 2009. [www]. Hämtat 9.11.2009. <http://www.dkthr.de>.

Fine, H. Aubrey. 2006. Handbook on Animal Assisted Therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice. Academic press. 534.s. ISBN 978-0-12-369484-3.

Heine, Barbara. 1997. Hippotherapy. A multisystem approach to the treatment of neuromuscular disorders. I: Australian Physiotherapy: Nr 43, Nr 2. s. 146-149.

Håkansson, Margareta; Hane, Monica. 1998. Kroppskännedom till häst – utforskande partnerskap I behandling och utvärdering. I: Nordisk Fysioterapi. Nr 2. s. 19-25.

Håkansson, Margareta; Möller, Margareta; Lindström, Ingalill; Mattson, Bengt. 2007. The horse as the healer- A study of riding in patients with back pain. I: Journal of Bodywork and Movement Therapies. s. 1-10 .

Ingman-Friberg, Susanne. 2009. Intervju om verksamheten Team Rufus [muntl.].
Transkriberad och bifogad till examensarbete. 15.7.2009.

Jacobsen, Dag Ingvar. 2007. Förståelse, beskrivning och förklaring. Studentlitteratur. ISBN 978-91-44-00638-3.

Kielhofner, Gary. 2002. Model of Human Occupation. Theory and Application. 2nd ed. Baltimore. Lippincott Williams & Wilkins. ISBN 0-683-04779-5.

Kielhofner, Gary. 2004. Conceptual Foundations of Occupational Therapy 3rd ed. Philadelphia. F.A. Davis Company. 284 s. ISBN 0-8036-1137-4.

Kielhofner, Gary. 2008. Model of Human Occupation. Theory and Application. 4th ed. Baltimore. Lippincott Williams & Wilkins. ISBN 13: 978-0-7817-6996-9.

Kvale, Steinar. 1997. Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur. 306 s. ISBN 91-44-00185-1.

Kramer, Paula; Hinojosa, Jim; Royeen B Charlotte. 2003. Perspectives in Human Occupation: participation in life. Baltimore. Lippincott Williams & Wilkins. 330s. ISBN 0-7817-3161-5.

Lagerheim, Berit. 1994. Att utvecklas med ett handikapp. Liber Utbildning AB. Upplaga 5. 242 s. ISBN 91-634-0394-3.

Nordling, Ingemar. 2002. Djur i vården. Göteborgs Universitet. Kommunal. 46 s. ISBN 91-7141-4630.

Pierce, Doris. 2003. Occupation by Design-Building Therapeutic Power. Philadelphia. F.A. Davis Company. 356 s. ISBN 10: 0-8036-1048-3.

Ratsastusterapeutit. 2009. [www]. Hämtat 18.2.2009.
<http://www.suomenratsastusterapeutit.net/terapia.html>.

Tideman, Magnus. 2000. Funktionshinder och handikapp. Studentlitteratur. 353 s. ISBN 91-44-01618-2.

Von Arbin, Charlotte. 1994. Hipoterapi. Färetuna. Kikkuli Förlag AB. 104 s.

Young, Lee Rhona. 2005. Horsemasterhip part 1: Therapeutic components and link to occupational therapy. I: International journal of Therapy and Rehabilitation. Nr 2. s. 78-83.

Young, Lee Rhona; Bracher, Maggie. 2005a. Horsemastership part 2: Physical, psychological, educational and social benefits. I: International journal of Therapy and Rehabilitation. Nr 3. s. 120-125.

Young, Lee Rhona; Bracher, Maggie. 2005b. Horsemastership part 3: International perspectives of its therapeutic value. I: International journal of Therapy and Rehabilitation. Nr 4. s. 171-176.

Bilaga 1

Informationsbrev

Helsingfors 2.3.2009

Bästa föräldrar

Vi är två ergoterapistuderande (YH), Heidi Lundell och Nora Granlund, vid Arcada. Vi skriver vårt examensarbete om föräldrarnas erfarenheter av hur de hästrelaterade aktiviteterna påverkar barnets vilja, vänjande och utförandekapacitet i de dagliga aktiviteterna. Med hästrelaterade aktiviteter menar vi de aktiviteter som utförs i eller nära stallet och har samband med hästen på något vis. Vi är intresserade av att veta om ert barn har haft nytta av ridterapi och på vilket sätt det kan ses i vardagen.

Vi vore mycket tacksamma ifall ni visade intresse för att delta i vår undersökning. Den kommer att ske genom en intervju som kommer att genomföras under ett tillfälle då ni besöker ridterapistallet Team Rufus. Efter att ni givit samtycke till deltagandet i undersökningen kontaktar vi er för att bestämma tidpunkt för intervjun.

Deltagandet i undersökningen är frivilligt och utförs enligt forskningsetiska principer, det vill säga att all information behandlas och bevaras konfidentiellt. I praktiken innebär detta att all personlig data kommer att avlägsnas och det kommer inte att vara möjligt att urskilja identiteten hos de som deltar. Efter intervjuerna kommer materialet att bearbetas och analyseras för att sedan sammanställas till ett examensarbete. Efter bearbetning och

analysering kommer materialet att bevaras på Arcada. Under hela processen kommer endast vi, Heidi Lundell och Nora Granlund, att ha tillgång till den information som ni delger. Vid intresse av deltagande i undersökningen ber vi er vänligen underteckna denna blankett och lämna in den till Susanne Ingman- Friberg.

Datum	Deltagare
För ytterligare information vänligen kontakta Heidi Lundell heidi.lundell@arcada.fi +358408281541 Som skolans handledare fungerar ergoterapilärare Annikki Arola +358400878745 annikki.arola@arcada.fi Tiedoituskirje	Nora Granlund nora.granlund@arcada.fi +358407793121

Helsinki 2.3.2009

Hyvä vanhempi

Olemme kaksi toimintaterapeutti-opiskelijaa ammattikorkeakoulu Arcadasta, Heidi Lundell ja Nora Granlund. Teemme opinnäytetyötä siitä, miten vanhemmat kokevat hevosluontoisten aktiviteettien vaikuttavan lastensa tahtoon, tottumukseen ja päivittäiseen toimintakykyyn. Hevosluontoisilla toiminnoilla tarkoitamme niitä, jotka suoritetaan tallilla tai sen läheisyydessä ja joilla on jokin yhteys hevoseen. Olemme kiinnostuneita kuulemaan mikäli lapsenne arkiaskareet ja niiden suorittaminen on jollain tavalla muuttunut hevosluontoisten toimintojen myötä sekä millä tavalla tämä muutos on nähtävissä.

Olemme kiitollisia mikäli haluatte osallistua tutkimukseemme. Menetelmänä tulemme käyttämään haastattelua, joka tapahtuu Team Rufus terapiatallin tiloissa. Kun saamme Susanne Ingman-Fribergin kautta varmistuksen osallistumisestanne, otamme teihin mitä pikemmin yhteyttä sopiaksemme lähemmin haastattelun ajankohdasta.

Osallistuminen on vapaaehtoista ja suoritetaan eettisin tahoin. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki tieto käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti. Kaikki henkilötiedot, jotka mahdollistaisivat tunnistuksen, tullaan poistamaan. Haastattelujen jälkeen kyseiset tiedot käsitellään ja analysoidaan jonka lopuksi ne kootaan opinnäytetyöksi. Käsittelyn jälkeen tiedot säilytetään Arcadan arkistoissa. Koko prosessin aikana vain meillä, Heidi Lundell ja Nora Granlund, on oikeus käsitellä antamianne tietoja.

Jos näin ollen ollen kiinnostuitte olemaan osana tutkimustamme, pyydämme teitä allekirjoittamaan tämän tiedotuskirjeen ja palauttamaan sen Susanne Ingman- Fribergille.

Päivämäärä	Osallistuja
Lisäkysymyksissä pyydämme ystävällisesti ottamaan yhteyttä Heidi Lundell heidi.lundell@arcada.fi +358408281541 Koulun puolelta ohjaajanamme toimii toimintaterapeutti opettaja Annikki Arola +358400878745 annikki.arola@arcada.fi	Nora Granlund nora.granlund@arcada.fi +358407793121

Bilaga 2

Intervjuguide

Föräldrarnas erfarenheter av hur barnets vilja, vänjande och utförandekapacitet i vardagen förändrats efter deltagandet i hästrelaterade aktiviteter.

Frågeställningarna:

1. Hur har barnets motivation och intresse till delaktighet i de dagliga aktiviteterna förändrats enligt föräldrarnas erfarenheter efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna?
2. Hur har barnets roll i de dagliga aktiviteterna påverkats enligt föräldrarnas erfarenheter efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna?
3. Hur har barnets rutiner och vanor i vardagen påverkats enligt föräldrarnas erfarenheter efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna?
4. Hur har utförandekapaciteten i dagliga aktiviteter påverkats enligt föräldrarnas erfarenheter efter deltagandet i de hästrelaterade aktiviteterna?

Detta är en strukturerad intervjuguide med teman. De teman vi kommer att koncentrera oss på är vilja, vänjande och utförandekapacitet vilka baserar sig på MOHO.

Vi inleder intervjun med att be föräldrarna berätta om hur en normal dag ser ut för barnet. Vi frågar dem också om de tror att barnens varande har förändrats efter att de började ridterapi vid Team Rufus.

Tema: Utförandekapacitet

Stödande intervjufrågor:

- Har ni gemensamma aktiviteter i er familj som ni utför tillsammans? Om ja, vilka?
- Har ert barn visat mer intresse för att delta i dessa? Om ja, hur syns det?
- Har det skett en förändring efter att ert barn börjat ridterapi?
- Hur tycker ni att ert barn klarar av att sköta sin personliga hygien, som att borsta tänderna, duscha, borsta håret o.s.v.?
- Har barnets förmåga att sköta om sin personliga hygien förändrats efter ridterapi?

Tema: Vilja

Stödande intervjufrågor:

- Tycker ni att ert barn har visat sig vara nöjdare med hur hon/han utför saker i vardagen? Till exempel av- och påklädning, toalettbesök, pyssel av olika slag? (Exemplen för denna fråga utformas av de aktiviteter som enligt föräldrarna ingår i en vardag) Om ni svarar ja, kan ni berätta hur barnet visar sin belåtenhet? Om ni svarar nej, är ert barn missnöjd med sitt eget utförande, och hur märker man detta?
- Har ert barn förändrats gällande intresse att söka kontakt till andra människor som till exempel grannar, kompisar, syskon? Om ja, hurdan förändring?

- Tar ert barn själv initiativ till att t.ex. börja en lek, rita eller dylikt? Har det skett förändring efter att barnet gått i ridterapi?

Tema: Vänjande

Stödande intervjufrågor:

- Har ni rutiner i er familj? Om ja, vilka? Hur fungerar dessa för ert barn?
- Är ert barn beroende av rutinerna i familjen? Hur reagerar barnet på plötsliga förändringar i dagsschema?
- Hur skulle ni beskriva ert barns (namn) självförtroende?
- Har ni lagt märke till någon förändring i ert barns självförtroende under den tid som hon/han gått i ridterapi? Om ja, hurdan förändring?
- Hurdan förmåga tycker ni att ert barn har att delta i sammanhang där det finns andra människor, som till exempel släktfester, uppköp, skola, andra ärenden?
- Har barnets förmåga att delta i sociala sammanhang förändrats efter ridterapi? Om ja, på vilket sätt?
- Hur skulle ni beskriva ert barns självständighet?